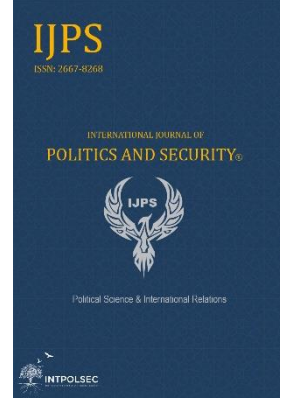


International Journal of Politics and Security (IJPS)

ISSN: 2667-8268

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijps>



Ontolojik Güven(siz)liğin Türkiye’de Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri: 14 Mayıs 2023 Seçimleri Örneği

Author(s) / Yazar(lar) : Canan KATILMIŞ

Source / Kaynak: International Journal of Politics and Security (IJPS) / Vol. 6 / No. 1 / May 2024, pp. 100-131.

DOI: 10.53451/ijps.1394320

Date of Arrival : 22.12.2023

Date of Acceptance : 13.01.2024

To cite this article:

Katılmış, Canan. “Ontolojik Güven(siz)liğin Türkiye’de Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri: 14 Mayıs 2023 Seçimleri Örneği”. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, Vol. 6, No. 1, 2024, pp. 100-131. DOI: 10.53451/ijps.1394320

All intellectual property rights of this article belong to the International Journal of Politics and Security (IJPS). IJPS allows the use of articles and shares by providing proper attribution (BY) without permission in advance except for commercial use (NC). But prohibited the sharing of its adaptations (ND), and should be released under the same license (SA) by mention IJPS. The ideas stated in the article belong only to the author(s).





Ontolojik Güven(siz)liğin Türkiye’de Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri: 14 Mayıs 2023 Seçimleri Örneği*

Canan KATILMIŞ**

Özet

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de seçmen davranışlarının şekillenmesinde ve Türk siyasetini anlamada ontolojik güven(siz)liğin önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktır. Çalışmada, ontolojik güven(siz)liğin Türkiye’de siyasi davranışların şekillenmesinde iyi ya da kötü bir güç olabileceği savunulmaktadır. İkincil verilere dayanan araştırma, ontolojik güven(siz)lik ile ilgili ulusal ve uluslararası alanyazınındaki tanımlamalar üzerinden kuramsal bir çerçeve üzerine oturtulacaktır. Türkiye’de siyasi seçmen davranışının şekillenmesinde ontolojik güven(siz)liğin etkili bir faktör olduğu temel argümanı ise; Türk siyasal hayatında ulus devletin oluşumu sürecinden itibaren süregelen beka endişesi, askeri darbeler ve sonrasında oluşan toplumsal travmalar, sorunlar ve açmazlar ile uyumlu gelişen ontolojik kaygıların, Türkiye’de seçmenin davranışlarını mevcut iktidarın korunması noktasında nasıl yönlendirdiği üzerinden analiz edilecektir. Bu ontolojik kaygılar ile uyumlu olarak; 14 Mayıs 2023 seçimlerinde iktidar kanadının yürüttüğü “pragmatik” siyasetin, muhalefet kanadının yürüttüğü ve seçmeni mobilize edemeyen “akim” siyasete galip gelerek, toplumda güçlü bir lider tarafından sağlanan ulusal istikrar arayışını nasıl arttırdığı sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Çalışma, mantıksal muhakeme içerisinde ise, tümevarım araştırma yaklaşımını benimsemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Kimlik, Güvenlik, Ontolojik Güven(siz)lik, Seçmen Davranışı.

The Effect of Ontological Security (In)Stability on Voter Behavior In Türkiye: The Example of May 14, 2023 Elections

Abstract

The purpose of this study is to demonstrate the significant role of ontological security (in)stability in shaping voter behavior in Türkiye and understanding Turkish politics. In this context, the study argues that ontological security (in)stability can be both a positive and negative force in shaping political behavior in Türkiye. The theoretical section of the research, based on secondary data, will be built upon a theoretical framework derived from the definitions in the national and international literature concerning ontological security. The fundamental argument that ontological security (in)stability is an influential factor in shaping the political behavior of Turkish voters will be analyzed through the lens of how the ongoing concerns of national survival since the formation of the nation-state, coupled with the ontological anxieties that have evolved in harmony with social traumas, problems, and dilemmas following the military coups, have directed the behavior of Turkish voters towards the preservation of the current regime. In line with these ontological anxieties, the study seeks to answer how the “pragmatic” politics pursued by the ruling party during the elections on May 14, 2023, triumphed over the “passive” politics pursued by the opposition, and how it increased the pursuit of national stability provided by a strong leader in the society. Qualitative research methods are employed in the study, while an inductive research approach is adopted with logical reasoning.

Keywords: Türkiye, identity, security, ontological security (in) stability, voter behavior.

* Bu makale, II. Uluslararası Güvenlik Çalışmaları Kongresi’nde sunulan “Ontolojik Güven(siz)liğin Türkiye’de Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri: 14 Mayıs 2023 Seçimleri Örneği” başlıklı bildiri özetinden yola çıkarak kaleme alınmıştır.

** Uluslararası Güvenlik ve Terör 100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri, İnönü Üniversitesi, Malatya/Türkiye, canan.katilmis@gmail.com, 0000-0001-5978-2674

Date of Arrival : 22.12.2023 - **Date of Acceptance :** 13.01.2024



1. Giriş

Ontolojik güvenlik kavramı son dönemde önemli oranda dikkat çeken ve hızla büyüyen araştırma kavramlarından biridir. Büyük ölçüde varoluşçu felsefe, psikanaliz ve eleştirel güvenlik çalışmaları ile güvenlikleştirme teorisi ve kimlik çalışmalarının kesişiminde faaliyet gösteren, birçok farklı disiplinden elde edilen içgörürleri birleştiren bu yenilikçi kavram, disiplinlerin temel ilgi alanlarına yeni bakış açıları sağlayarak önemli katkılarda bulunmaktadır. Ontolojik güvenlik kavramı, ilk kez İskoç psikiyatrist Laing tarafından *The Divided Self: An Existential Study in Sanity and Madness* adlı kitabında kullanılmıştır. İngiliz Sosyolog Anthony Giddens, *The Constitution of Society* adlı kitabında kavramı detaylandırarak, “sosyal aktörlerin kendi devamlılığını sürdürebilmek için bir öz kimliğe (anlatıya) ihtiyaç duyduğu” temel düşüncesi üzerinden kavramı geliştirmiştir. Bu öz kimlik, bireylerin “kim olduğu, nereden geldiği ve gelecekte nerede olacağına” dair istikrarlı ve devamlı olmasını istedikleri bir güvende olma hali üzerine bina edilmektedir. Bu alternatif bakış açısı bireyin güvenliğini sadece “hayatta kalma” olarak değil, “yaşamı belirleyen tehditlerden bir miktar özgürlük ve seçim yapma alanı” şeklinde tanımlayarak farklı disiplinlere ve güvenlik araştırmalarına önemli katkılar sunmaktadır.

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler disiplininde de önemli bir yer edinen ontolojik güvenlik kavramı; son dönemlerde eleştirel güvenlik ve barış çalışmaları, duyguların politik davranışlar üzerindeki etkisi, kaygı ve kolektif hafıza gibi çalışma konularında yoğunlaşmaktadır. Ontolojik güven(siz)liği ve yeniden inşasını duygular, kaygı çalışmaları ve kolektif hafıza üzerinden inceleyen politik psikoloji çalışmaları ise; siyaset biliminde uzun zamandır göz ardı edilen fiziksel güvenliğin dışındaki güvenliğe tehdit olarak algılanan unsurların ortaya çıkardığı korku ve mağduriyetin, değişen ve dönüşen kimlikler üzerinden nasıl okunması gerektiğini analiz etmeye çalışmaktadır.

Devletlerin veya aktörlerin ontolojik güven(siz)liği siyasetin şekillenmesinde bir araç olarak kullanabilmesi, ontolojik güven(siz)liğin tanımlı dış tehditlerin ürettiği korkular yerine iç kaynaklı varlığa ve devamlılığa dayanan ve kaygıları merkeze alan bir güvenlik kavramı olmasından ötürüdür. Çalışmada ontolojik güven(siz)liğin kavramsal ve kuramsal çerçeve olarak tercih edilmesinin nedeni ise ontolojik güvenliğin kavramsal kökenlerinin devlet, toplum ve birey davranışları arasındaki etkileşime dair bir köprü kurabilmesi ve bu köprüyü ulusların kültürel ve siyasal söylemlerinin içerisine yerleştirebilen esnek bir analiz düzeyi sağlamasıdır.



Tarihsel süreçte şekillenen ve gerek ulusal gerek uluslararası alanda karşılık bulan söylemler; devletlerin öz imajlarının oluşmasından, öz anlatıları ve davranışsal kodları, savaş/çatışma ve barış kararlarının şekillenmesine varıncaya kadar birçok farklı siyasi kararı çözümlmek için yaygın olarak kullanılmaktadır. Söylemler, devletlerin ve toplumların tecrübe ettiği birtakım hassas siyasal süreçler üzerine inşa edilmektedir. Bu nedenle, devletlerin ve toplumların politik yaklaşımları, ontolojik güvenlik çalışmalarının desteklediği daha uzun bir zaman dilimi perspektifinden ele alındığında, devletlerin neden öz imajlarına bağlı kaldığı ya da imajlarını dönüştürdüğü, belirli söylemlerin ve politikaların zaman içerisinde nasıl yankı uyandırdığı ve seçmen davranışlarını nasıl şekillendirdiği gibi sorulara cevap verilebilecektir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı; Türkiye’de seçmen davranışlarının şekillenmesinde ve Türk siyasetini anlamada ontolojik güven(siz)liğin etkili bir faktör olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaçla sürdürülen çalışmada öncelikle ontolojik güven(siz)liğe dair kavramsal bir çerçeve çizilmeye çalışılmakta, ontolojik güven(siz)liğin ana argümanlarının ve duygularının tanıtılması hedeflenmektedir. Sonrasında ontolojik güven(siz)lik ve siyaset arasındaki ilişki irdelenerek, Türkiye’de seçmenin tutum ve davranışlarının şekillenmesinde ontolojik güven(siz)liğin odaklandığı sosyo-psikolojik kaynaklara değinilmektedir. Bu sosyo-psikolojik kaynaklar, Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminden günümüze kadarki süreçte gerçekleşen önemli gelişmeler üzerinden Türkiye’nin siyasi tarihine dair yapılacak analizler ile ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu analizler ile amaç; Türkiye’nin yüz yıllık siyasi tarihini ele almak değil; Türkiye’de seçmenin tutum ve davranışlarının şekillenmesinde ontolojik güven(siz)liğin odaklandığı sosyo-psikolojik kaynakları tespit ederek, daha kapsamlı ve sistematik çalışmalar için ana hatlar çizmek ve bir fikir sunmaktır. Bu bağlamda çalışma; 14 Mayıs 2023 seçimlerinde seçmen davranışlarına, toplumun ontolojik kaygılarını doğru analiz ederek ve bu kaygıları teskin edecek söylemlerde ve eylemlerde bulunarak, halkta “güven, güvenlik ve istikrar” duygularını beslemeyi başaran iktidarın mı yoksa muhalefetin mi yön verdiği sorusuna cevap aramaktadır. Ayrıca çalışma, 14 Mayıs seçimleri özelinde ele alınmakta; ancak ontolojik güven(siz)liğin Türkiye’de önceki ve sonraki seçimler için seçim sonuçlarına etki edebilecek bir faktör olabileceğine dair bir fikir ortaya koymaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmakta olup mantıksal muhakeme içerisinde ise, tümevarım araştırma yaklaşımı benimsenmektedir.



2. Ontolojik Güven(Siz)lik

Ontolojik güvenlik kavramı, ilk olarak psikiyatrist Laing¹ tarafından “sosyal aktörlerin yaşamları süresince kendi öz kimliklerini sürdürebilmeleri için tatmin etmeye çalıştıkları dürtü” şeklinde ifade edilmiştir. Kavramı geliştirirken varoluşsal bir yaklaşımı benimseyen Laing, psikolojik sorunları olan bireylerin anlaşılmasına ve araştırılmasına yardımcı olmak amacıyla bu kavramı ortaya koymuştur. Kierkegaard’dan etkilenen Laing, bireylerin kişisel deneyimlerini başlangıç noktası olarak alan bir tür psikolojiyi savunmakta, böylece ontolojik güvenlikten yoksun bir bireyin deneyimleyebileceği türden kaygıları dile getirmek için sık sık Kierkegaard’ın “dehşet” kavramından² yararlanmaktadır.

Sosyolog Giddens³ ise, ontolojik güvenlik kavramını modernitenin etkilerine ilişkin olarak ve güvenlik ile ilişkilendirerek geliştirmiş ve daha popüler hale getirmiştir. Giddens, Laing gibi Kierkegaard’ın varoluşsal korku olarak ifade ettiği “kaygı” tanımlamasından büyük ölçüde ilham alırken; tanımını özellikle Freud’un “kaygının temel olarak bilinçdışı operasyonlara bağlı olduğu” yönündeki düşüncesiyle birleştirmesi açısından Laing’den farklılaşmaktadır. Giddens’a göre ontolojik güvenlik; “kişinin dünyadaki mevcut ve gelecekteki tehdit ve tehlikelere karşı temel güvenlik duygusuna atıfta bulunmakla birlikte, diğer bireyler ve toplumla olan güven ilişkisini de içermektedir.”

Mitzen⁴ ise, ontolojik güvenliği “benliğin güvenliği” şeklinde kavramsallaştırmaktadır. Mitzen’e göre ontolojik güvenlik; kişinin kim olduğuna dair eylemlerini ve seçimlerini motive eden öznel duygulardır. Steele⁵ de Mitzen ile benzer şekilde ontolojik güvenliği “varlığın güvenliği” olarak ifade etmektedir. Steel’in ifade ettiği varlık, aktörlerin “öz imajları” ve “öz anlatıları”dır. Aktörler, öz imajlarını iç dinamiklerine bağlı olarak formüle etmekte ve daha sonrasında bu öz imajlar diğer aktörler ile olan ilişkisini belirlemektedir. Aktörler için ontolojik güvenliğin varlığı; kimliklerine dair güven duymalarına, istikrarlı, bilişsel ve duygusal

¹ Ronald David Laing, *The Divided Self. An Existential Study in Sanity and Madness*, (London: Penguin Books,1960).

² Soren Aabye Kierkegaard, *The Concept of Anxiety: A Simple Psychologically Oriented Deliberation in View of the Dogmatic Problem of Hereditary Sin* (Liverlight: New York, 2014).

³ Giddens Anthony, *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, (California: Stanford University Press, 1991).

⁴ Jennifer Mitzen ve Kyle Larson, *Ontological Security and Foreign Policy*, (2017).

⁵ Brent J Steele, *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State*, (Londra, Routledge, 2008).



çerçevelere sahip olmalarına, sosyal ve maddi çevrelerinin istikrarlı ve öngörülebilir olmasına bağlıdır.⁶

Diğer taraftan, koşullar veya içerisinde buldukları durum aktörlerin öz anlatılarının ve davranış kalıplarının devamlılığını engelleyecek veya radikal değişiklikler doğuracak şekilde ise, temel ontolojik sorunlar ve belirsizlikler ortaya çıkmaktadır. Bu şartlar altında aktörler gerek kendisinin gerek aidiyet hissettiği çevresinin devamlılığına dair güven kaybı yaşayacağı için kendilerini derin bir kaygı durumunun içerisinde bulacaklardır. Bu bağlamda, ontolojik güvensizliği açığa çıkaran temel duygunun “kaygı” olduğu ifade edilebilecektir.⁷ Ontolojik güvenlik; “kaygı” duygusunu merkeze alarak, gerçekliğin nedensellik açısından kavramsallaştırılmasına, geçmişte, bugün ve gelecekte yaşanmış olayların kavranmasına ve aktörlerin davranışlarının sonuçları hakkında düşünülmesine olanak sağlayan bilişsel yeteneklere sahip olması açısından önemlidir.

Bununla birlikte, ontolojik güvenlik çalışmalarında kaygı ve korku arasındaki ayrım çoğu zaman araştırmacılar için bir çıkış noktası olmuştur. Korku; kişinin bilebileceği ve dolayısıyla mücadele edebileceği somut bir nedene dayanırken, kaygı belli olmayan ve tek bir şey ile ifade edilemeyen daha yaygın bir duyguya dayanmakta ve daha zamansal bir perspektifi ifade etmektedir.⁸ Bu nedenle tehditten ziyade kaygının belirsizlikle ilişkilendirilmesi daha yaygındır ve büyük ölçüde kavramın varoluşçu anlayışıyla da uyumludur. Eğer koşullar, bireyin öz anlatılarının devamlılığını ve alışlagelmiş davranış kalıplarını engelleyecek bir belirsizliğe dönüşürse, bu durum var olan temel ontolojik sorunların yüzeye çıkmasına neden olmaktadır.

Rumelili ve Adısönmez,⁹ ontolojik güvensizliğin tanımlı bir dış tehdidin yarattığı korkudan kaynaklanmadığını, devamlılığa ve iç-kaynaklı varlığa dayalı kaygıların yol açtığı korkulardan kaynaklandığını ifade etmektedir. Bu anlamda ontolojik güvensizlik durumu aktörlerin kendi devamlılıklarına tehdit olarak tanımladıkları şeylerden kaynaklanmaktadır. Ontolojik güvensizlik; bireylerin hangi tehlikeler ile yüzleşeceğini, hangi tehlikelerin göz ardı edileceğini bilememenin verdiği belirsizliğin ortaya çıkardığı güvensizliktir. Bu nedenle ontolojik güvenlik çalışmaları, aktörlerin hayatta kalmak veya kendi öz benliklerini sürdürmek

⁶ Filip Ejodus, *Crisis and Ontological Insecurity: Serbia's Anxiety over Kosovo's Secession*, (Cham: Palgrave Macmillan, 2020), 65-95.

⁷ Bahar Rumelili, Umut Can Adısönmez, “Uluslararası İlişkilerde Kimlik-Güvenlik İlişkinine Dair Yeni bir Paradigma: Ontolojik Güvenlik Teorisi”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, (2020).

⁸ Beril Dedeoğlu, *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, (İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları, 2020), s.392.

⁹ Rumelili, B., Adısönmez, U. C. “Uluslararası İlişkilerde Kimlik-Güvenlik İlişkinine Dair Yeni bir Paradigma: Ontolojik Güvenlik Teorisi”, s.26.



için basit fiziksel ihtiyaçları dışındaki tehditlere karşı kaygılarla hareket etme eğiliminde oldukları fikrine odaklanmaktadır¹⁰. Steele ve Mitzen'e göre ontolojik güvensizlik durumunda aktörler, kendi durumlarından ötürü duydukları kaygı duygularına karşı koymak ve ontolojik güvenlik durumunu yeniden oluşturmak için motive olmaktadır. Ontolojik güvensizlik durumlarından kurtulmak için ise, aktörler ya davranışlarını biyografik anlatılarına göre ayarlamakta ya da faillik ve kimlik duygularını sürdüreceği rutinlere tutunmaya çalışmaktadır.¹¹

Giddens¹² ise, sosyal ve toplumsal ilişkilerin büyük ölçüde rutinleşmiş doğasının, insanların kimliklerini yapılandırmalarına ve temsil kapasitelerini geliştirmelerine yardımcı olduğunu, bu nedenle bireylerin ve kimliklerinin güvenlik sisteminin önemli bir bileşeni haline geldiğini vurgulamaktadır. Bireylerin güvenlik sisteminin önemli bir bileşeni haline gelmesi ise, rutinlerini bozan herhangi bir belirsizlik veya kriz anında yoğun kaygı yaşamalarına neden olmasından ötürüdür.

Bireylerin belirsizlik dönemlerinde duygusal yönelimlerini değerlendiren ontolojik güvenlik çalışmaları, aktörlerin kendilerine zarar veren davranışlarda bulunarak kendi çıkarlarına aykırı hareket ettikleri durumları veya ontolojik güvensizlikleri ortadan kaldıracak eylemleri analiz etmek amacıyla gelişme göstererek geleneksel teorilere katkıda bulunmuştur. Ontolojik güvenlik çalışmalarına göre aktörler fiziksel ve ontolojik güvenlikleri söz konusu olduğunda dahi kimi zaman ontolojik güvenliklerini fiziksel güvenliklerine öncemiştir. Bu anlamda aktörler için neyin öncelikli ve gerekli olduğu konusu değişiklik göstermektedir¹³.

Özellikle beka siyasetinin ve kimlik siyasetinin güvenlikleştirici politikalarla birlikte yürütüldüğü ülkelerde, devletin fiziksel güvenliğinin tehlike altında olduğu algısı, bireylerin davranışlarını ve kararlarını önemli ölçüde belirlemektedir. Ontolojik güvenlik boyutu ile değerlendirildiğinde bireylerdeki beka kaygısı ve kimliklerin birbirlerine dair tehdit algılamaları yeni bir şey olmadığı gibi ontolojik güvensizlik algısı, devletlerin fiziksel güvenliğine yönelik somut bir tehditten kaynaklanmak zorunda da değildir. Bu anlamda beka kaygısı ve kimliklerin birbirlerine karşı güvensizliği geçmiş deneyimlerle tecrübe edilen ve devamlılığına ihtiyaç duyulduğunda yeniden üretilebilen bir anlatıya dayanmaktadır.

¹⁰ Jennifer Mitzen, "Anchoring Europe's Civilizing Identity: Habits, Capabilities, and Ontological Security", *Journal of European Public Policy* 13(2): 270–285.

¹¹ Jennifer Mitzen, "Anchoring Europe's Civilizing Identity: Habits, Capabilities, and Ontological Security". Steele, Brent J. *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State*.

¹²Giddens Anthony. *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, s.100.

¹³ Jennifer Mitzen, "Anchoring Europe's Civilizing Identity: Habits, Capabilities, and Ontological Security".



Toplumdaki elit müdahalelilerinin dahi çoğu zaman toplumların ontolojik güvenlik arayışları gözetilerek belirlendiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda Mitzen ve Larson¹⁴, ontolojik güven(siz)liğin elit anlatıları bağlamında manipüle edilmesini, elitlerin kendi amaçları doğrultusunda yeniden nasıl aktive edildiğine bağlı olarak incelemiştir. Mitzen ve Larson'un vardığı sonuç ise şu şekildedir; “bir meselede önemli olan toplumun çoğunluğunun devletin kimliği hakkındaki görüşleri ve o mesele hakkında ne düşündüğüdür”.

Diğer taraftan, aktörlerin ontolojik güvenlik arayışları, güvenliklerini dost-düşman veya biz-öteki ikilikleri üzerinden sağlama eğilimlerini de arttırmaktadır. “Bizim” herhangi bir şeye karşı tehdit ya da rekabet oluşturan “ötekiyi” ortadan kaldırmaya veya ona karşı koymaya yönelik eylemleri, tutarlılığı içinde belirli bir özü güvence altına almaya çalışan eylemler olarak okunmaktadır.¹⁵ Ontolojik güvenliğin “biz” ve “öteki” ayrımı üzerinden tesis edildiğini belirten Kinnvall, aktörlerin ontolojik güvenliğinin önem atfettikleri ötekiler ile kurduğu tarihsel ilişkilerden bağımsız değerlendirilemeyeceğini eklemektedir. Bu bağlamda, aktörlerin ontolojik güven(siz)lik algısı, aktörlerin öteki aktörler ile kurdukları ilişkilerden ve ötekilerin tarihsel süreçte meydana getirdiği eylemlerden kaynaklanmaktadır. Aktörler; eylemlerini kimlikleri ile bütünleştiremediklerinde ve “ötekilerin” eylemlerini “bizim” anlatılarına sığdıramadıklarında ontolojik güvensizliğin daha da belirginleştiği ifade edilmektedir.

Özetlemek gerekirse, gerek devletler gerek toplumlar ve bireyler var oldukları süre zarfında bir öz anlatıya ihtiyaç duymakta ve yaşamları süresince bu öz anlatının devamlılığını aramaktadır. Bu anlamda ontolojik güvensizlik, belirli bir öz kimlik kavramını tehdit etmektedir. Aktörler kim olduğunu bilmediğinde veya kimliğini sabit veya sürdürülebilir hissetmediğinde ontolojik olarak güvensiz hissetmektedir. Bu nedenle ontolojik güvenlik kendini belirli bir kimliğin korunma ve sürdürülebilirlik kapasitesinde bulmaktadır.

3. Ontolojik Güven(siz)lik ve Siyaset

Ontolojik güvenlik çalışmalarındaki temel görüşlerden biri, aktörlerin kimliklerine dair bir süreklilik ile istikrarlı ve sağlıklı bir anlam arayışında olduğudur. “Hatırlamanın ve kolektif hafızanın” bu süreçte önemli bir rol oynadığı ifade edilse de siyaseti yönlendirici gücü, ontolojik güvenlik biliminin merkezinde yer almamıştır. Bu bölüm ontolojik güvenlik ve siyaset ilişkisini kolektif hafıza, kimlik ve beka siyaseti üzerinden ele alarak, tarihsel

¹⁴ Jennifer Mitzen ve Kyle Larson, *Ontological Security and Foreign Policy*.

¹⁵ Kinnvall, Catarina. “Globalization and religious nationalism: Self, identity, and the search for ontological security.” *Political Psychology*, (2004), 25:5, 741–767.



perspektiften seçilmiş zaferlerin ve seçilmiş travmaların siyasetin inşasında nasıl hem onarıcı hem de yozlaştırıcı etkiye sahip olabileceğini tartışmaya açmayı hedeflemektedir.

3.1.1. Kimlik, Ontolojik Güvenlik ve Beka

Kimlikler; etnik köken, ortak dil ve inançlar ile ilgili olduğu kadar ortak değerler ile de ilgilidir. Bu anlamda kimlikler tek başına sabit ve doğal bir var oluşu temsil etmemekte, bir oluş süreci olarak varlık göstermektedir. Hall'un¹⁶ da ifade ettiği gibi “doğumdan ölüme kadar birleşik bir kimliğe sahip olduğumuzu hissediyorsak, bu kimliğimizin tutarlı bir hikâyeye ve rahatlatıcı bir anlatıya dayanıyor olmasından ötürüdür”. Bu bağlamda aktörlerin kimlikleri; dünyaya attıkları anlamlar, normlar ve varsayımlar ile çıkarları ve davranışları üzerinden tarihsel süreç içerisinde şekillenmektedir.

Bununla birlikte kimlikler, karşılıklı olarak paylaşılan öznel ve ortak anlamlar ile ilgili olduğu kadar, başkalarına bakarak eylem ve davranışlarını tanımlayabildiğimiz farklı fikirler ve tahminler ile de ilgilidir. Bu nedenle kimlikler, aktörler tarafından iyi ya da kötü olarak tanımlanabileceği gibi aktörler için spesifik anlamlar içermekte ve bireylerin başkalarına karşı davranışlarına rehberlik etmektedir. Kimliklerin belirsizlik dönemlerinde nasıl yabancı veya öteki ilişkisini belirleyici bir güç olarak ortaya çıktığı da benzer şekilde aktörlerin, başkalarının kimliklerine dair tanımları ile uyumlu şekillenmektedir.

Kimliklere dair algılar aktörlerin çıkarlarını belirlemede, çıkarlar ise aktörlerin nasıl hareket ettiği/davrandığı ve ne tür amaçlar gerçekleştirmeye çalıştıkları konusunda bir şeyler anlatmaktadır. Bu bakımdan kimlikler, güvenliği ve güvenliğe yönelik tehditleri nasıl gördüğümüzü, güvenlik sorunlarını nasıl anlamlandırdığımızı ve çözüm ürettiğimizi de önemli ölçüde belirlemektedir.¹⁷

Ontolojik güvenlik ve kimlik çalışmaları ise; geçmiş, şimdi ve gelecek süreçlerin kimlik ve kimlik çatışmaları üzerindeki etkilerine ve duygusal yönlerine dair değerlendirmelerde bulunmaktadır. Ontolojik güvenliğin sağlanması, bireyin hem fiziksel hem de sosyal bir çevre içinde kimliğini; yani varlığını, statüsünü ve konumunu sürdürmesi ile yakından ilgilidir.¹⁸ Bireyin güvenliğinin bir parçası olan kimlikler, bir taraftan bireylerin kendi varlığını ve

¹⁶ Stuart Hall, David Held, Anthony G. McGrew. *Modernity and Its Futures* / Edited by Stuart Hall, David Held and Tony McGrew. (Cambridge: Polity Press in association with the Open University, 1992), s. 227.

¹⁷ Emanuel Adler, “Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics” *European Journal of International Relations*, (1997), 3(3), 319-359.

¹⁸ Bahar Rumelili ve Güneş Uzunoğlu, “Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm”, *Eleştirel Güvenlik ve Türkiye* içinde, ed. Berk Esen ve Başar Baysal, 1. bs (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2022), s. 197.



çevresinde olup bitenleri anlamlandırmasını sağlarken, diğer taraftan varlığına ve dış dünyaya dair geliştirebileceği muhtemel kaygılar ile başa çıkmasını sağlamaktadır.

Bireylerin ontolojik güvenlik arayışları Aydınlanma, Rönesans ve Reform süreçlerinden önce dini, yerel veya kişisel otorite formları tarafından karşılanıyorken, tarihsel ve sosyolojik koşullarından doğan modern devletler ile birlikte siyasi otoriteler birincil ontolojik güvenlik sağlayıcısı şeklinde konumlanmıştır¹⁹. 2000'lerden itibaren Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi disiplini içerisinde yer edinen ontolojik güvenlik çalışmaları da devletleri ve siyasi otoriteleri, hem iç siyasette hem de dış siyasette temel ontolojik güvenlik sağlayıcısı olarak analiz etmektedir.²⁰

Modern devletlerin ontolojik güvenlik arayışları, ulus devletlerin doğuşundan beri din, milliyetçilik, gelenekler, toprak kayıpları, galibiyetler ve travmalar gibi farklı referans nesnelere üzerinden oluşturulmaktadır. Devletlerin tarihsel süreçte meydana gelen olaylar veya travmalar sonucunda oluşan kaygı duygusu, şimdiki zaman, gelecek zaman ve yeniden inşa edilen geçmiş zaman arasında önemli bir bağlantı sağlamaktadır. Bu duygu, zamanla mitolojik hale gelerek ve farklı grupların benlik duygusu ile iç içe geçerek birbirini takip eden nesiller için de bir sosyal zincir işlevi görmektedir.

“Etnik çatışmaların zamansızlığını” ifade eden Murer’in²¹ ve “seçilmiş travmaların ve zaferlerin” sürekliliğini ve grup psikolojisine etkilerini ifade eden Volkan’ın²² anlatmak istediği temel düşünce de buna dayanmaktadır. Seçilmiş travmalar ve seçilmiş zaferler, bir grubun atalarının başına gelen bir felaketin veya zaferin zihinsel haritasını tanımlamakta ve kaygılara, kayıplara, beklentilere, yoğun duygulara ve kabul edilemez düşüncelere karşı savunmaları içermektedir. Bu bağlamda ontolojik güvenlik çalışmaları, geçmişe dayanan ve toplumda süregelen kaygıları ve endişeleri anlamak adına faydalı bir analiz alanı sunmaktadır.

Ontolojik güvenlik, devletlerin ve toplumların kolektif hafızasından etkilendiği gibi küresel ve kaotik dünyanın tetiklediği risk alanlarına karşı seçilmiş travmalarda kendini yineleyen/yenileyen yapısal ve psikolojik bileşenlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda seçilmiş

¹⁹ Ayşe Zarakol, “States and Ontological Security: A Historical Rethinking”, *Cooperation and Conflict*, (2016), 52(1), s.51.

²⁰ Bahar Rumelili ve Güneş Uzunoğlu, “Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm”.

²¹ Jeffrey Stevenson Murer, *Challenging Expectations: A Comparative Study of the Communist Successor Parties of Hungary, Bulgaria and Romania*. In Ishiyama, J. (Ed.). *Communist Successor Parties in Post-Communist Politics*, (Nova Science Publishers, 1999).

²² Volkan, Vamık D., 1932- Osmanlı'nın Yasından Atatürk'ün Türkiye'sine: Onarıcı Liderlik Ve Politik Psikoloji: "Söyleşi" / Vamık Volkan, Nuriye Atabey, (2010), s.35.



travmalar ve seçilmiş zaferler, ontolojik güven(siz)liğin arttığı zamanlarda toplumu rahatlatıcı veya endişelendirici etkiler doğurur. Seçilmiş travmalar ve zaferler, siyasal aktörler tarafından kullanıldığında meydana gelebilecek yeni belirsizlikleri ve krizleri yorumlamak için kullanılmaktadır. Bu bakımdan, bir ulusal kimliğin şekillenmesinden o ulusal kimliğin sürdürülmesine ve korunmasına kadarki her süreçte, seçilmiş zaferler ve seçilmiş travmaların önemli bir rol oynadığı ifade edilebilecektir.

Kinnvall²³ da Volkan ile benzer şekilde toplumların hafızlarında yer edinmiş travmatik duyguların, aktörlerin ontolojik güvenlik(siz)lerini nasıl yönettiğini ve bu duyguların geçmişi, bugünü ve geleceği kolektif hafıza üzerinden nasıl şekillendirdiğini analiz etmeye çalışmaktadır. Steele²⁴ de aktörlerin toplumsal travmaları ne şekilde kullandığına dikkat çekmek istediği çalışmasında, aktörlerin travmaları ontolojik güvenlik rutinlerini sürdürebilmek ve sahip oldukları kimliklerini net bir şekilde ortaya koyabilmek için kullandığı sonucuna varmıştır. Ulus devlet şuurunun sürdürülebilmesi, oluşturulmak istenen milletin ve onun oluşum sürecinin her zaman var olduğunun gösterilmesine dayanmaktadır. Bu durum ise, hem seçilmiş travmalar hem de seçilmiş zaferlerin süreç içerisinde yeniden inşa edilmesi ile yakından alakalıdır. Belirsiz yapısal koşulların olduğu dönemlerde din ve etnisite diğer kimlik gösterenlerine oranla daha güçlü kimlik gösterenleri haline gelmektedir.²⁵ Bu ontolojik güven(siz)lik inşa süreci, dini ve milli söylemler üzerinden oluşturulduğu gibi mevcut ulus arayışını sömürgeleştirme öncesi yüceltilmiş bir geçmiş ile ilişkilendirerek ve kolektif hafızaya başvurarak desteklemektedir.

Kinnvall'a²⁶ göre din ve millet gibi kavramları ontolojik güvenliğin inşasında daha öncelikli hale getiren şey, tarihsel süreç içerisinde rakip kavramlar ile her karşı karşıya geldiğinde ve ontolojik güvensizliğe bir cevap olarak her çağrıldığında yeniden keşfedilmeleridir. Aynı zamanda, din ve millet kavramları üzerine inşa edilen anlatılar ile sadece bir kimlik grubunu inşa etmek, sağlamlaştırmak ve harekete geçirmek amaçlanmamakta, aynı zamanda çatışmalı durumlarda duyguları yönlendirerek bir “ötekini icat etmek” için de

²³ Catarina Kinnvall, “Feeling ontologically (in)secure: States, traumas and the governing of gendered space”, *Cooperation and Conflict*, 52(1), (2016): 90–108.

²⁴ Brent J. Steele, *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State*, (Londra, Routledge, 2008).

²⁵ Catarina Kinnvall, “Feeling ontologically (in)secure: States, traumas and the governing of gendered space”, *Cooperation and Conflict*, 52(1), (2016): 90–108.

²⁶ Catarina Kinnvall, “Globalization And Religious Nationalism: Self, Identity, And The Search For Ontological Security”, s. 757.



yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda, toplumda manevi ve milli değerleri uyandırmak amacıyla inşa edilen yorumlar, tarihsel ve geleneksel olarak geçmiş olaylar ile bağlantı kurma konusunda ne kadar özcü hale gelebilirse, ben ve öteki arasındaki sınırları oluşturma açısından da o kadar başarılı olacaktır.²⁷

Bununla birlikte, devletler bir taraftan din ve millet gibi önemli kimlik unsurlarını belirli anlatılara dayandırarak devletlerin öz anlatılarının sürdürülmesine katkı sağlarken, bir taraftan beka siyaseti ile de öz anlatılarının devamlılığını sağlamaktadır. “Devletlerin bekası” söylemi gerek ontolojik güven(siz)liklere karşı uyarıcı (alarmist) bir söylem inşa etmesi açısından gerek kriz inşasının temelini oluşturan genel kaygı ve ontolojik güvensizlik ortamını şekillendiren bir kriz anlatısı olması açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle, devletlerin beka kaygıları sadece belirli bir fiziksel tehdit karşısında şekillenmemekte, devletlerin öz anlatılarının sürdürülebilmesi için sıklıkla yeniden inşa edilmektedir.

Küresel kapitalizm koşulları nedeniyle toplumda oluşan daimi risk kültürünün, bireylerin beka kaygılarının sürdürülmesinde önemli etkilerinin olduğu ifade edilmektedir. Küreselleşme ile birlikte savaş, kıtlık, salgın hastalıklar, ekonomik krizler gibi belirli korkuların yerini bireyin yarınından dahi emin olamadığı daha derin belirsizliklerin ve korkuların almış olması, toplumda giderek artan bir güvence beklentisini doğurmaktadır²⁸. Bu doğrultuda, modern devletler ve siyasi aktörler geleneksel güvenlik anlayışının da ötesine geçerek, bir taraftan bireylerin gündelik korkuları ve beklentilerini ortaya çıkarıp belirginleştirmekte, diğer taraftan bu korkular ve beklentiler ile uyumlu kriz hallerini güvence ve memnuniyet haline çevirecek söylem ve araçlar inşa ederek yönlendirmeye çalışmaktadır. Kurumsallaşmış bir din ve milliyetçilik ise, kendilerini ontolojik olarak güvensiz hissedenlere cevap verme olasılığı daha yüksek olan iki kimlik göstergesi olması açısından bir birlik ve bütünlük resmi sunarak, bireylerin güvenlik arayışlarına varoluşsal yanıtlar sağlamakta daha başarılıdır.²⁹

Özetlemek gerekirse, ontolojik güvensizlik ortamlarında siyasal aktörler, bir taraftan milli ve manevi unsurları vurgulayarak ve beka kaygısını inşa ederek kriz inşasına dayalı söylem ve siyaset tarzı ile toplumda ontolojik güvensizlikleri körüklemekte, diğer taraftan özcü, milli ve manevi değer vurgusu taşıyan, bir taraftan ötekileştirici bir taraftan birleştirici

²⁷ Van der Veer, P. (1994). *Religious nationalism: Hindus and Muslims in India*. University of California Press, Year: 1994, s. 11.

²⁸ Bahar Rumelili ve Umut Can Adısönmez, "Uluslararası İlişkilerde Kimlik-Güvenlik İlişisine Dair Yeni bir Paradigma: Ontolojik Güvenlik Teorisi". *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, (2020).

²⁹ Catarina Kinnvall, “Feeling ontologically (in)secure: States, traumas and the governing of gendered space”, s. 90-108.



söylemlere dayanan, seçilmiş zaferler ve travmalara temas eden, geçmişe referans ile istikrar vurgusu yaparak güvensizliklere karşı çözüm üretmekte ve kendilerini ontolojik güvenlik sağlayıcıları olarak konumlandırmaktadır. Küreselleşmenin yarattığı risk toplumunun, belirsizliklerin, ekonomik ve kültürel güvensizliklerin ise, ontolojik güvensizliklerin belirli somut mağduriyetlere ve tehlikelere dönüştürülmesinde kolaylaştırıcı bir etki oluşturduğu ifade edilebilecektir.

3.1.2. Ontolojik Güven(siz)liğin Siyasal Davranışa Etkisi

Son yirmi yıldır politik psikoloji alanında yapılan çalışmalar ve araştırmalar, duyguların; siyasal tercihleri, tutumları, kararları ve bilginin halka işlenmesi gibi süreçleri etkilediği yönünde önemli sonuçlar vermektedir³⁰. Korku, kaygı, umut ve öfke gibi duyguların siyaseti yönlendirici ve şekillendirici duygular olarak varlık göstermesi, travmatik olaylar ile bağlantılıdır. Özellikle hızlı kültürel ve siyasal değişiklikler, büyük siyasal çalkantılar, toprak kayıpları, savaşlar, doğal felaketler, zorlu yaşam koşulları ve ağır ekonomik sorunlar gibi travmalara maruz kalan toplumlarda, duyguların kriz anlarında aidiyet duygusunu önemli ölçüde arttırdığı ve bu duygulara bağlı olarak özellikle artan güvensizlik ve belirsizlik nedeniyle toplumda güçlü bir lider tarafından sağlanan güven ve istikrar arayışını ortaya çıkardığı ifade edilmektedir.³¹

Ontolojik güvenlik çalışmaları ise, “anlatılar ve hafıza” arasındaki ilişkiye odaklanarak, halkın genelinde zaten var olan ve olumsuz olarak tanımlanmış toplumsal kaygıların, güvensizliklerin ve algıların genel ikna stratejileri ve örtülü güvence gösterileri ile istikrarını nasıl uzun yıllar sürdürdüğünü değerlendirmektedir. Son yıllarda ontolojik güven(siz)lik ve siyaset ilişkisini analiz eden çalışmalar, kamusal belirsizliğin ve güvensizliğin arttığı dönemlerde siyasal aktörlerin toplumun hafızasını tazeleyecek çağruları ve stratejileri arttırdığını ifade etmektedir.

Bununla birlikte, artan ontolojik güvensizlik durumu ve artan risk durumuna bağlı olarak, toplum nezdinde giderek artan bir güvence beklentisi ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda siyasetçiler, geleneksel güvenlik anlayışının ötesine geçerek, bireyin gündelik hayatına yansımaya başlayan korku, arzu, umut gibi duygusal durumlarıyla doğrudan bir bağlantı

³⁰ Cengiz Erişen, “Emotions as a Determinant in Turkish Political Behavior”, *Turkish Studies*, 14(1), (2013), s.2.

³¹ Cengiz Erişen, “Emotions as a Determinant in Turkish Political Behavior”; Catarina, Kinnvall, “Feeling ontologically (in)secure: States, traumas and the governing of gendered space”.



kurmayı hedeflemektedir. Bunu yaparken siyasetçiler, bireylerin içerisinde bulunduğu sürekli belirsizlik ve kriz halini, çeşitli stratejik söylem ve araçlar ile karşılamaya çalışmaktadır.³²

Özellikle belirsizliğin ve istikrarsızlığın arttığı dönemlerde vatandaşların ahlaki, güvenilir ve ideolojik kesinlik sunan siyaset tarzlarına ve söylemelere yöneldiği ifade edilmektedir.³³ Bu bağlamda, ontolojik güvensizliğin ortaya çıkardığı siyaset tarzının popülist siyasete dayandığı, ontolojik güvenlik ile popülist siyaset arasında ise iki yönlü bir ilişkinin olduğu değerlendirilmektedir. Popülist siyaset de benzer şekilde belirsizlik ortamlarında uyarıcı söylemler yoluyla çeşitli krizler inşa etmektedir. Üretilen bu krizler ve yaratılan zıtlıklar ile siyaset yapıcılar rakiplerine ideolojik bir üstünlük sağlamak ve ahlaki kesinliğe dayanan siyaset tarzlarının cazibesini arttırmaktadır.³⁴ Bu anlamda popülist siyasetin kendi arzını ve talebini kendisinin yarattığı ifade edilebilecektir.

Belirsizlik ve güvensizlik dönemlerinde popülizmin yaygınlaşmasını sağlayan yapısal koşullar ise, aynı zamanda genel kaygıyı ve ontolojik güvensizliği beslemektedir. Popülist siyaset, inşa ettiği bu krizler vasıtasıyla bir taraftan belirli güvensizliklere odaklanarak temsil ettiği halk kitlesini mağdur konumuna kolaylıkla oturtmakta, diğer taraftan mağduriyete karşı en etkili çözümü kendisinin ürettiğine ikna etmektedir.³⁵

Böyle dönemlerde liderler kendi şahıslarını ön plana çıkararak, halka doğrudan aracısız ve kurumsallaşmamış bir iletişim stratejisi uygulamaktadır. Bu iletişimin temelinde “yozlaşmış elitler” ile “saf halk” arasındaki keskinleştirilmiş ayırım yatmaktadır. Siyasetin “milli iradenin” bir yansıması olduğu varsayımı üzerinden inşa edilen bu keskin ayırım, aynı zamanda dost-düşman, iyi-kötü ayırımı ile örtüşen bir ahlaki söyleme dayandırılmaktadır.³⁶ Bu şekilde siyasi aktörlerin ontolojik güven(siz)lik dönemlerinde kendilerini ontolojik güvenlik sağlayıcıları olarak konumlandırmaları kolaylaşmaktadır.

Kendini güçlü ve kararlı bir ontolojik güvenlik sağlayıcısı olarak konumlandıran lidere karşı oluşan muhalefet, ortaya koyduğu siyaset ile popülist siyasetin ortaya koyduğu cesur,

³² Jim Marlow, “Governmentality, Ontological Security And Ideational Stability: Preliminary Observations On The Manner, Ritual And Logic Of A Particular Art Of Government”, *Journal of Political Ideologies*, 7(2), (2002): 241–259.

³³ Filip Ejodus, *Crisis and Ontological Insecurity: Serbia’s Anxiety over Kosovo’s Secession*; Dmitry Chernobrov, “Ontological Security and Public (Mis)Recognition of International Crises: Uncertainty, Political Imagining, and the Self.

³⁴ Brent J. Steele ve Alexandra Homolar, *Ontological insecurities and the politics of contemporary populism*. *Cambridge Review of International Affairs*, (2019) s.1–8.

³⁵ Bahar Rumelili ve Güneş Uzunoğlu, “Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm”.

³⁶ Benjamin Moffitt, *The Global Rise Of Populism: Performance, Political Style, And Representation* (California: Stanford University Press, 2016).



tümdenci, yerli, milli, geçmişe referanslı istikrar vurgusu yapan, etkin ve çabuk çözümler ile rekabet edemeyecek durumda ise, vatandaşlar değişime daha az açık, belirsizliklere karşı ise daha az toleranslı davranmaktadır.³⁷ Bireylerde değişime kapalı olma hali, aynı zamanda belirsizlik dönemlerinde kaygıyı hafifletmenin bir yolu olarak rutinleştirilmiş davranışın inşasına da katkıda bulunmaktadır. Bireyler, yaşanan belirsizliklere ve yakın gelecekte yapılması gerekenlere ilişkin tutarlı bir senaryo ile karşı karşıya değilse, geçmişteki düzene ait olma ve dâhil olma eğilimlerini yeniden canlandıracak ve güçlendirecek vaatlerden yararlanan popülist politika için de hedef noktası haline gelmektedir.³⁸

Popülist siyaset inşa ettiği tehdit, mağduriyet ve yoksunlukları belli anlatılar ve vurgular ile anlamlandırmaktadır. Ayrıca halkı, bu krizlerin aslında basit ve kesin çözümleri olduğuna, ama bu çözümlerin elitlerce çeşitli çıkar ve ideolojik nedenlerle uygulanmadığına ikna etmeye çalışmaktadır. Bunu yaparken aynı zamanda popülist lider kendisini, tüm bu krizlerin yegâne yöneticisi ve ontolojik güvensizliğin sorun çözücüsü olarak sunmaktadır. Liderler tarafından inşa edilen bu sürece halkın ikna olmasının nedeni halkın cahil olması ya da kolay kandırılabilir olması değildir. Bu yapıdaki anlatıların halkın sosyolojik ve tarihsel olarak geçmiş kaygı ve güvensizliklerine seslenen ve onlar ile doğrudan örtüşen bir anlamı olmasından ötürüdür.³⁹

Seçim dönemleri de seçimlerin sonuçları açısından bir belirsizlik içermesi nedeniyle popülist siyasetçiler tarafından sadece siyasi rekabetin gerçekleşeceği dönemler olarak değil, rakiplerinin kazanması durumunda toplumun bilinmez bir kaosa sürükleneceği, çöküşün, yıkımın ve güvensizliğin ortaya çıkabileceği olağanüstü kriz zamanları olarak inşa edilme eğilimindedirler.⁴⁰ Bu eğilim nedeniyle seçim süreçleri, popülist siyasetçiler tarafından rakiplerini ulusal güvenlik sorunu olarak tanımlamalarına ve iyi ile kötünün mücadelesi olarak kurgulamalarına da zemin hazırlamaktadır. Bu şekilde popülist siyaset, kimin (ya da neyin) “gerçek” halkın parçası olarak kabul edileceğini ve kimin edilemeyeceğini içeren güç mücadelelerini ve duygusal bağlamları merkezileştirmektedir.⁴¹

³⁷ Adam Przeworski, *Demokrasinin Krizleri - Otoriterleşmenin Kıyısında Çağdaş Siyasetin Ahvali*, 1. bs (Ankara: Fol Kitap, 2023).

³⁸ Brent J. Steele ve Alexandra Homolar, *Ontological insecurities and the politics of contemporary populism*. s.1-8.

³⁹ Cas Mudde, “The Populist Zeitgeist.” *Government And Opposition*, (2004), 39:4, s.543.

⁴⁰ Bahar Rumelili ve Güneş Uzunoğlu, “Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm”.

⁴¹ Brent J. Steele & Homolar, A. 2019. *Ontological insecurities and the politics of contemporary populism*. Cambridge Review of International Affairs, s.1–8.



Diğer taraftan popülizmin sağ ve sol ideolojik aktörleri, ulaşmak istediği hedef kitleye yönelik ontolojik kaygıları ile uyumlu güven tesis ederken, farklı özelliklerde anlatılar geliştirmektedir. Sağ popülizm; ötekileştirici, etnik milliyetçi temelli, dini ve manevi değerlere vurgu yapan ve özcü anlayışa dayanan, tarihsel geçmişi olan ve istikrarlı bir anlam çerçevesi ile ontolojik güvenlik sağlamayı hedeflerken; sol popülizm, eşitlikçi fikirlere dayalı, çok kültürlülük yanlısı ve özellikle gelir dağılımından ve ekonomik sıkıntılardan şikâyet edenlerin kaygılarına ve güvensizliklerine seslenen bir anlatımı tercih etmektedir.⁴²

Sağ popülist söylem, sol popülist söyleme göre belirsizliklerden ve krizlerden faydalanarak ontolojik güvensizlik ortamını şekillendirmede daha başarılıdır. Bunun nedeni sağ popülist söylemin, tarih anlatıları, mitler, kültürel semboller üzerine tartışmaları siyaset alanına taşıyarak, toplumun bireysel ve kolektif hafızasına başvurmada ve onlara varoluşsal önem atfetmede daha avantajlı olmasıdır. Yine sağ popülist siyasetin inşa ettiği aciliyet söylemlerinin, sıradan ve politik gündem ile çok alakası olmayan bireylerin dahi gündelik kaygılarına ve endişelerine değebilmesinden ötürüdür.⁴³ Bu anlamda, sağ popülizmin özünde sadece güncel siyasete değil, geçmişin siyasetine dair bir mücadeleyi de içerdiği anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte ontolojik güven(siz)lik üzerinden siyaset üretmek, her türlü siyasi hareketin ve aktörün başvurabileceği siyasi bir yöntemdir. Ancak popülist siyaseti bu yöntemi kullanma noktasında daha başarılı kılan şey, kriz inşasını siyasetin merkezinde tutması ve süreklilik arz etmesidir. Toplumda var olan ancak belirli bir hedefe yönlendirilmemiş ontolojik güvensizlikler siyasal aktörler tarafından ve popülist söylemler ile daha somut bireysel, toplumsal ve milli güvensizliklere dönüştürüldüğünde, bireyler de verebileceği en temel tepkilerden birini vererek güvensizliğini ve varoluşsal kaygılarını azaltabileceğini düşündüğü kolektifine yaklaşarak, kendi kimliğini tekrar doğrulamaya çalışmaktadır. Bu nedenle, bireyin ontolojik güvensizliğini ortadan kaldıracak veya azaltacak her kolektif kimlik ve lider çekim noktası haline gelmektedir.

4. Türkiye’de Ontolojik Güven(siz)liğin Kaynakları ve 14 Mayıs 2023 Seçimleri

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze varıncaya kadar yaşanan siyasal, sosyal ve toplumsal olaylar; zaferler, kayıplar ve travmalar, siyasi aktörlerin milli ve manevi kavramları kullanarak siyaseti yönlendirme gücüne büyük oranda katkı sağlamaktadır.

⁴² Catarina Kinnvall, Globalization and religious nationalism in India: The search for ontological security.

⁴³ Bahar Rumelili ve Güneş Uzunoğlu, “Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm”.



Ontolojik güvensizlik dönemlerinde siyasi aktörlerin milli ve manevi kavramları kullanarak siyaseti yönlendirme gücü, seçilmiş travmaların ve seçilmiş zaferlerin ulus için bütünleşik ve tutarlı bir hikâye sağlama ve bu hikâyeyi canlı tutma yeteneğinde yatmaktadır.

Bu bağlamda, Türkiye’de toplumda oluşan ontolojik güven(siz)liğin canlı tutulmasında; Türk siyasal hayatında ulus devletin oluşumu sürecinden itibaren süregelen beka endişesinin, sık sık demokrasiyi kesintiye uğratan darbelerin, sonrasında yaşanan toplumsal travmaların, ideolojik kutuplaşmaların, yoğun bir kimlik ve kriz inşasına dayanan siyaset stratejisinin meydana getirdiği açmazlar ile uyumlu gelişen ontolojik kaygıların sürekliliğinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

4.1. Beka Endişesi ve Toplumsal Travmalar

Ontolojik güvenlik çalışmaları, büyük oranda Batı literatürüne dayanması ve “Batılı bir öz benliğe” odaklanarak; devletlerin ve toplumların ontolojik güven(siz)liklerini analiz etmesi nedeniyle ulus inşa sürecinde farklı deneyimler yaşayan devletleri yeterli düzeyde değerlendirmekten uzaklaşmaktadır.⁴⁴ Bu bağlamda, ulus devlet inşa sürecinde Batılı devletlerden farklı deneyimleri olan Türkiye’nin ve Türk toplumunun ontolojik güven(siz)liklerinin ve bu güven(siz)liklerin şekillendirdiği politikaların etkilerini doğru değerlendirmek için Osmanlı Devleti’nin parçalanma sürecinin, bu sürecin doğurduğu ve kronikleşen beka endişesinin, büyük toprak kayıpları üzerine inşa edilen bir ulusun ve bu ulusun inşa sürecinde alınan politik kararların ve sonrasında demokrasiyi birçok kez kesintiye uğratan travmatik deneyimlerin etkilerinin ifade edilmesi önem arz etmektedir.

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı’nda başlangıçta kazandığı kısmi başarılar bir tarafa, birçok cephede savaşarak ağır yenilgiler vermiştir. 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Mütarekesi ile Osmanlı İmparatorluğu’nun silahlarına el konulmuş, orduları terhis edilmiş ve İtilaf Devletleri’nin kendi güvenliklerine tehdit olarak gördükleri yerleri işgal edebileceklerinin karara bağlanması ile fiili işgallere başlanmıştır. 1919 yılı bu anlamda, yaşanan siyasal, sosyal, toplumsal olaylar ve salgın hastalıklar gibi sorunlar ile birlikte Türkiye tarihinin tecrübe ettiği en ağır travmaların ve belirsizliklerin yaşandığı yıl olarak tarihe geçmiştir.⁴⁵ I. Dünya Savaşı’nın sonunda Osmanlı hükümeti ile müttefikler arasında imzalanan ve yabancı devletlere büyük

⁴⁴ Zeynep Gülsah Çapan ve Ayşe Zarakol, “Turkey’s Ambivalent Self: Ontological Insecurity In ‘Kemalism’ Versus ‘Erdoğanism’”, Cambridge Review of International Affairs, (2019), 1(20), s.4.

⁴⁵ Mehmet Ö. Alkan, “Cumhuriyet’in Siyasal Dönemeçleri”, Cumhuriyet Asırlık Bir Muhasebe içinde, ed. Mehmet Ö. Alkan, 1. bs (İstanbul: İletişim Yayınları, 2023).



miktarda Osmanlı toprağı tahsis etme gibi ağır maddeler içeren Sevr Antlaşması ise, toplumun içinde bulunduğu krizi daha fazla dramatik hale getirerek, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasının sembolü haline gelmiştir.⁴⁶ Bununla birlikte, Avrupalı devletlerin azınlıkları koruma iddiasıyla İmparatorluğun iç işlerine müdahale ederek egemenliği zedeleme girişimleri, Batılı devletlere karşı oluşan mevcut güvensizliği önemli bir noktaya taşımıştır.⁴⁷

Kurtuluş Savaşı (1919-23) ise, “bütün dünyaya karşı tarihin en büyük imparatorluklarından birini I. Dünya Savaşı sonrası “kaybetmiş bir milletin” ve “hasta adam” olarak resmedilen Osmanlı'nın, “kendisini yepyeni bir ulus olarak ortaya koyabilmesinin zaferi” olarak tasvir edilmiştir. Böyle bir toplumsal ve siyasal kriz ortamında Mustafa Kemal Atatürk, “Türk milleti çalışkandır, Türk milleti zekidir”, “Bir Türk dünyaya bedel”, “Ne mutlu Türküm diyene” gibi görkemli ifadelerle halka güven ve umut aşılama ve kendini Türk milletinin ontolojik güvenlik sağlayıcısı olarak konumlandırmada başarılı olmuştur. Halk ise, işgal altında bulunan topraklarının yasını tutmak yerine, İmparatorlukların yıkıldığı ve ulus devletlerin inşa edildiğı bir dönemde, kendilerini bu belirsizlikten kurtaracak bir ulusun yeniden inşasına ve bunun teminatını veren güçlü bir lidere kuvvetle destek vermiştir. Bu anlamda Türk toplumu, Vamık Volkan'ın⁴⁸ ifade ettiği gibi “Osmanlı İmparatorluğu'nun kayboluşunun yasını ve üzüntüsünü yaşayamamış” bir zafer toplumdur.

Diğer taraftan, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, güçlü bir devlet geleneğine ve patrimonial bir devlet yapılanmasına sahip olması açısından Osmanlı İmparatorluğu ile benzer özelliklere sahiptir; ancak Türkiye Cumhuriyeti Osmanlıdan oldukça farklı ilkeler ve değerler üzerine inşa edilmiştir. Cumhuriyet kurulurken oluşturulan yeni bilinç ve pratikler, derin bir güvensizlik duyulan Batılı devletlere karşı hem bu güvensizliği aşmanın, hem de uluslararası toplum tarafından kabul edilmenin bir yolu olarak; Batılı değerler üzerine inşa edilmiştir. Daha açık bir ifade ile Cumhuriyet kurulurken, Türkiye'nin uluslararası siyasetten kaynaklanan güvensizliklerini aşmasının ve uluslararası sistemde bir saygınlık kazanmasının yolu; “geleneksel ve tarihsel” olanın geride bırakılması ve yerine “modern ve Batılı olanın” getirilmesi olarak görülmüştür.⁴⁹ Cumhuriyetin bu yeni bilinç ve pratikleri, toplumun siyasi

⁴⁶ Bora, Tanıl, “Yüz Yılda İdeolojik Akışlar”, Cumhuriyet Asırlık Bir Muhasebe içinde, ed. Mehmet Ö. Alkan, 1. bs (İstanbul: İletişim Yayınları, 2023).

⁴⁷ Ayşe Zarakol, Yenilgiden Sonra: Doğu Batı ile Yaşamayı Nasıl Öğrendi?, çev.B.Cezar, (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2012).

⁴⁸ Vamık Cemal Volkan, 1932- Osmanlı'nın yasından Atatürk'ün Türkiye'sine: onarıcı liderlik ve politik psikoloji: "söyleşi" / Vamık Volkan, s. 43.

⁴⁹ Ayşe Zarakol, “States and Ontological Security: A historical Rethinking”, Cooperation and Conflict, 52(1), s.8.



eylem ve ehliyete sahip olmadığı temel düşüncesi üzerinden, topluma tedrici bir şekilde aktarılmıştır. Ayrıca yeni kurulan ulusun kimliği; dini kimliği açısından Müslüman, resmi dili ve milli kimliği açısından Türk, sosyal ve siyasi kimlik açısından laik ve Batılı yeni bir homojen Türk millet tasavvuru üzerinden oluşturulmuştur.

Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucularını oluşturan ordu (kurucu elitler), kurumsal olarak “oyun kurucu” rolüyle siyaset üstü bir yerde kendini konumlandırmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ordu, aktif siyasette yer almak için üniformasını çıkarmış olsa da sonraki dönemlerde bir taraftan demokrasinin en iyi yönetim şekli olduğunu ifade ederek, diğer taraftan en iyi demokrasinin ancak kendilerinin gözetiminde ve denetiminde sürdürülebileceği temel düşüncesini koruyarak varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle ordu için üstün ve tartışılmaz olan, egemenliğinin korunması ve sürdürülmesi gereken bir hukuk devleti olarak, “Türkiye Cumhuriyeti Devleti”nin bekası değil; belirli bir toplum tasarımı, bir düşünce ve hayat tarzını, toplumun nasıl inanması ve düşünmesi gerektiğini de belirli ölçülerde tanzim eden ve bunu topluma siyaseten ve hukuken de kabul ettirmeye çalışan bir “devletçi” geleneğin sürdürülme yetkisini kendinde gördüğü “Türkiye Cumhuriyeti Devleti”nin bekası olmuştur⁵⁰ Bu saikle ordu, sivil yönetimi ele geçirme, askeri darbeler ve darbe sonrası sivil yönetime dair anti-demokratik düzenlemeleri ile siyasetin kendi istedikleri yolda yürümesini sağlamaya çalışmıştır.⁵¹

Bu şekilde uzun yıllar seçilmişlerin karar mekanizmalarında bulunmasını ve önemli kararların seçilmişlerce alınmasını gerekli kılan demokrasi derinleşemediği gibi, bir askeri vesayet altında sürdürülmüştür. Hatta askeri darbeler sonrası oluşturulan yasal düzenlemeler ile resmi olarak ayrıcalıklı hale getirdiği hayat ve düşünce tarzını tercih etmeyenlerin kamu görevlisi olma, eğitim ve kimi zaman serbest mesleğini icra etme hakları dahi ellerinden alınmıştır.⁵²

Yine, ordunun kendini konumlandığı bu ontolojik güvenlik sağlayıcısı rol nedeni ile 27 Mayıs 1960'da ilk defa halk tarafından seçilen bir başbakan ve parti vekilleri, askeri darbe ile görevden alınarak yargılanmıştır. Yargılama neticesinde Türkiye devleti başbakanı Adnan Menderes ile maliye ve dış işleri bakanları idam edilmiştir. Milli Birlik Komitesi, yeni

⁵⁰ Erdoğan, Mustafa, “Hikmet-i Hükümetten Hukuk Devletine Yol Var Mı?”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, (2000), s.10.

⁵¹ Duygu Öztürk, “Türkiye’de Sivil-Asker İlişkileri”, Eleştirel Güvenlik ve Türkiye içinde, Editör: Berk Esen ve Başar Baysal, 1. bs (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2022), s.235.

⁵² Mustafa Erdoğan, “Hikmet-i Hükümetten Hukuk Devletine Yol Var Mı?”, Doğu Batı Düşünce Dergisi, (2000), s.10.



kurulacak partilerde “demokrat” adının kullanılmasını dahi yasaklamıştır.⁵³ Demokrat Parti’nin (DP) kapatılması ve idamların ardından toplumda oluşan tepkiyi en doğru şekilde değerlendiren Adalet Partisi (AP) ise, dini ve geleneksel yapıları korumak ile birlikte, dengeleyici bir siyaset yürütmüştür. Ancak tüm bu çabasına rağmen 1965 yılında tek başına hükümet kuran AP ve Demirel hükümeti, 1971 yılında ülkeyi iyi yönetemediği gerekçesi ile istifaya zorlanmıştır. 1970’li yıllarda kurulan koalisyon hükümetlerinde de söz sahipliği yapan AP, 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi’nin ardından diğer siyasi partiler ile birlikte kapatılmıştır. 1971 Muhtırasından 1980 darbesine kadarki dönemde kurulan koalisyon hükümetlerinin hiçbiri kalıcı ve başarılı olamamıştır. 1982 yılına gelindiğinde ise, tekrar çok partili sisteme geçiş denemeleri yapılmıştır; ancak kurulan Büyük Türkiye Partisi (BTP) AP ile benzerliği gerekçesiyle Milli Güvenlik Konseyi (MGK) kararı ile kapatılmıştır.⁵⁴

1980’li yıllar da bir askeri darbe ile başlamış ve 28 Şubat 1997’de post-modern darbe olarak ifade edilen başka bir darbe ile daha sürmüştür. Bu süreç, Türkiye’nin yeniden yapılandırılması ve daha demokratik bir devlet formuna geçilmesi için sağın-sol ile kuvvetli hegemonya mücadelesi verdiği bir süreci de beraberinde getirmiştir. 12 Eylül Askeri Darbesi, birçok insanın idamı ve tutukluluğu ile siyasal etkinliği neredeyse durma noktasına getiren uygulamaları nedeniyle toplum nezdinde ciddi travmalara neden olmuştur. 12 Eylül Askeri Darbesi, siyasal etkinlik, ideoloji ve örgüt gibi bazı kavramların serinkanlı ve objektif anlamlarından tamamen uzaklaşarak ve bir suç olarak görülmeye başlayacağı güçlü ve uzun yıllar etkisini sürdürecektir bir depolitizasyona neden olmuştur.

12 Eylül Askeri Darbesi’nin ardından Atatürkçülük öğretisinin güçlü bir şekilde “devletin bekası” söylemine sıkıştırıldığı ve Atatürkçülük öğretilerinin Atatürk milliyetçiliği söylemi ile yeni bir formda varlık gösterdiği gözlemlenmektedir. Siyasi söylemlere yerleşmiş olan “devletin ülkesi ve milleti formülü”, “devlet milletindir değil, millet devletindir” kabulüne dayandırılmıştır. Bu anlamda, Türkiye’de Cumhuriyeti canlı bir vatandaş-kamusu olmaktan ziyade korunması gereken bir ulus-devlet statükosu olarak gören muhafazakâr Cumhuriyetçi anlayış zamanla dönüşüme uğrasa da farklı varyantları ve ordunun desteği ile varlığını sürdürmeye devam etmiştir.⁵⁵ Bu dönemde, Atatürkçülük bir taraftan 12 Eylül Askeri Darbesi’nin meşrulaştırıcı ideolojisi olarak kullanılırken, yeniden tanımlanan milliyetçilik de

⁵³ Metin Heper, Türkiye’nin Siyasal Hayatı, (İstanbul: Doğan Kitap, 2011), s.196.

⁵⁴ Nuray Mert, Merkez Sağın Kısa Tarihi, (İstanbul: Selis Kitaplar, 2007) s.57.

⁵⁵ Bora, Tanıl, “Yüz Yılda İdeolojik Akışlar”. Cumhuriyet Asırlık Bir Muhasebe içinde, ed. Mehmet Ö. Alkan, 1. bs (İstanbul: İletişim Yayınları, 2023), s.265.



mevcut tüm problemleri unutturacak bir unsur olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda milliyetçilik, bir taraftan rejime tehdit olarak görülen Batılı devletlere karşı, diğer taraftan 12 Eylül Askeri Darbesi'nin yarattığı atmosferden faydalanarak güçlenen terör ve bölücülük tehlikelerine karşı reaksiyoner bir nitelik kazanmıştır. Bununla birlikte “ölkücü hareket dönemin İslamcılığı ile örtüşerek, 1980'lerin ortalarında “Türk-İslam Ölkücülüğü” olarak adlandırılan ve İslam'ı milli kimliğin birincil unsuru olarak kabul eden yeni bir akımın etkisi ile ortaya çıkmıştır.⁵⁶

Cumhuriyetin kuruluşundan 2000'lerin başına kadar meydana gelen tüm bu siyasi ve toplumsal gelişmeler, Türkiye'nin siyasetinin şekillenmesinde ve ontolojik güven(siz)liğin inşasında önemli kavşakları oluşturmaktadır. Bu yıllardan sonra Türk siyasetinde dönüşüme etki edecek aktörleri ortaya çıkaran gelişme ise, özellikle 28 Şubat sürecinden ve Türkiye'nin zorlu siyasi gündeminden oldukça etkilenen, bu sürecin yol açtığı gelişmeler ile pragmatikleşen genç İslamcı kuşağın önce Fazilet Partisi'ne (FP) siyasi bir derinlik kazandırarak siyaset yapmaya meyletmesi, sonrasında ise kendilerini yenilikçiler olarak adlandırarak FP'den ayrı bir yol tutmaları ile gelişme göstermiştir.

FP içerisinde kendilerini yenilikçiler olarak adlandıran ve FP'den ayrılan bu genç kuşak, AK Parti'yi kurarak öncelikle “Milli görüş gömleğini çıkardığını” ifade etmiş, bundan önceki İslam temelli partilerin parti politikalarından farklı olarak, dünya ekonomisi ve liberalizm ile daha uyumlu bir duruş sergilemiştir.⁵⁷ Bu bağlamda, AK Parti siyasi seçmen için bir taraftan İslamcılığın yeni bir evrenini ifade ederken, bir taraftan Türkiye'de milliyetçi-muhafazakâr nitelik taşıyan merkez sağ geleneğin eklemelenmesiyle oluşan ve kendini muhafazakâr-demokrat⁵⁸ olarak tanımlayan bir parti kimliğini temsil etmektedir. Ayrıca bundan önceki İslam temelli partilerin siyaseten kalkış noktası, Cumhuriyet rejiminin Batılı kimlik politikalarına tepkisi üzerinden gelişme göstermişken, AK Parti ilk zamanlar neredeyse tüm politikalarını Avrupa Birliği (AB) üyeliği sürecine endekslemiştir (Mert, 2007: 113).

Ak Parti'nin seçim başarısını tekrar elde ettiği 2007 yılından 2013'teki Gezi olaylarına kadarki süreçte elde ettiği en önemli başarı ise, gerek söylemleri gerek politikaları ile kendini Türk toplumunun önemli bir kesimi için ontolojik güvenlik sağlayıcısı olarak sunması olmuştur. Bunu ilk zamanlar, Türkiye'nin jeopolitik olarak hem Doğulu hem Batılı olduğu “arada kalmış” yerini kabul ederek, dünyada bir “köprü” olduğu vurgusu ve Türkiye'nin

⁵⁶ Tanıl Bora, Milliyetçiliğin Kara Baharı, 2. bs, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021).

⁵⁷ Şerif Mardin, Türkiye, İslam ve Sekülerizm,(İstanbul: İletişim Yayınları, 2018), s.196.

⁵⁸ AK Parti Resmi Sitesi, Muhafazakâr-demokrat siyasi kimlik.



Avrupa ile arasındaki zamansal farkın kapatıldığı iddiası üzerinden gerçekleştirmiştir.⁵⁹ Fakat gerek Gezi Olayları gerek Cumhuriyet Mitingleri ve Çözüm Sürecinin başarısızlık ile sonuçlanması gibi nedenler, bu retoriğin geride bırakılmasına neden olmuştur.

Tüm bu gelişmelere karşı oluşan gerginlik ve tepki AK Parti iktidarının sert söylemlerinde kendini göstermeye başlamıştır. 2013'te gerçekleşen Gezi Olayları ve 15 Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişiminden sonra AK Parti iktidarına yönelik her türlü muhalefet bir tehdit olarak algılanmaya başlamıştır. Tehdit olarak algılanan her muhalif girişim, "milli iradeye darbe ve ihanet" söylemi üzerine oturtularak, toplumun önemli bir kesiminde kabul görmüştür.⁶⁰ Bununla birlikte, 2016 yılında gerçekleşen darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması, siyasetin büyük oranda sivilleşmesini sağlarken; AK Parti iktidarı ve lideri Erdoğan'ın toplumun önemli bir kesimi üzerinde "üst üste oluşan tehditler ile mücadele ederek, sırtını dayadığı milli iradeyi düşman güçlere karşı koruyabilen bir iktidar profili çizmeyi" başarmasına katkı sağlamıştır.

Tüm bu nedenler ile birlikte Cumhur İttifakının ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kendini Türk toplumunun ontolojik güvenlik sağlayıcı olarak konumlandırmasında, Ak Parti lideri Erdoğan'ın ve Milliyetçi Hareket Partisi lideri Devlet Bahçeli'nin, Türkiye'de kurulan seçim ittifakları ve ittifak sürecinin değişimindeki rolleri ve inşa ettikleri ittifak kimliğinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Cumhur İttifakı ile birlikte bir taraftan milliyetçi söylem siyasette belirginleşirken, terör örgütlerine karşı liderlerin pozisyonlarının örtüşmesi neticesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ulusal kimliği, milliyetçi-muhafazakâr-Atatürkçü ittifakı ile yekvücut bir resmi devlet ideolojisi içerisinde kendine önemli bir yer edinmiştir.

Bu gelişmelerden sonra Batıya karşı duruşu ve söylemleri değişen Erdoğan, kendi iktidarını sadece milli iradenin muhafızı olarak değil; aynı zamanda "Avrupa'nın Türkiye'yi eleştirmek için uygun bir ahlaki duruşa sahip olmadığı" ve "Avrupa'nın ilerlemeyi ve demokrasiyi ölçmek için bir ölçüt olamayacağı"⁶¹ söylemleri üzerinden yegâne ontolojik güvenlik sağlayıcısı olarak sunmuş, bunu Türkiye'nin Osmanlı Devleti'nin parçalanma ve ulus inşa sürecinde Batıya karşı deneyimlediği güvensizlik kaynaklarını yeniden üreterek

⁵⁹ Zeynep Gülsah Çapan ve Ayşe Zarakol: Turkey's Ambivalent Self: Ontological Insecurity In 'Kemalism' Versus 'Erdoğanism', Cambridge Review of International Affairs, (2019), 1(20), s.13.

⁶⁰ Bahar Rumelili ve Güneş Uzunoğlu, "Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm", Eleştirel Güvenlik ve Türkiye içinde, ed. Berk Esen ve Başar Baysal, 1. bs (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2022).

⁶¹ Zeynep Gülsah Çapan ve Ayşe Zarakol: Turkey's Ambivalent Self: Ontological Insecurity In 'Kemalism' Versus 'Erdoğanism', Cambridge Review of International Affairs, (2019), 1(20), s.13.



gerçekleştirmiştir. Emperyalizmin yeni sureti olarak ifade edilebilecek küreselleşmeyle birlikte dış güçler ile irtibat ve işbirliği halinde bulunan farklı odakların ve düşmanların ulus-devleti erozyona uğratacağı temel endişesi ise bu algıyı kuvvetlendirmiştir.

Bu tarihsel perspektiften, Türkiye’de seçimde oluşan ontolojik güven(siz)liğin ve bu güvensizliğin üzerine inşa edildiği “kaygı” duygusunun temelini, Batı’nın Türkiye’yi bölmeyi ve istikrarsızlaştırmayı ahdedtiği “Sevr sendromu” ile yani “beka endişesi” ile birleştiği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, Türk siyasi hayatında birçok kez ve benzer gerekçelerle tekrar etmiş darbe girişimleri ve bu darbe girişimleri neticesinde oluşan anti-demokratik uygulamalar, toplumun belli kesiminde önemli travmalara yol açmıştır. Bu travmalar, her toplumsal tepkinin ve muhalefetin ardından toplumsal karışıklıkların meydana geleceği, bu durumun bir darbe ile neticeleneceği ve temel hak ve hürriyetlerinin kısıtlanacağı endişesini doğurmaktadır. Aynı algı, AK Parti iktidarına karşı yapılan her kitlesel hareketin bir darbe girişimine yol açacağı düşüncesinin oluşmasında ve bunun toplum tarafından karşılık bulmasında da önemli etkenlerden birini oluşturmaktadır. Bu sebeple Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze varıncaya kadar, yaşanan her belirsizlik ve kriz anlarında toplumun ontolojik kaygılarına karşı “umut, güven ve istikrar” vadeden her siyasi söylem ve lider(ler) toplumun önemli bir kesimi için çekim noktası haline gelmektedir.

4.2. 14 Mayıs 2023 Seçimleri

Muhalefet partileri, kararsız ve muhalif seçmenler; son dönemde yaşanan ekonomik koşullar, gelir dağılımındaki adaletsizlik, yönetimdeki eksiklikler, yargıdaki sorunlar ve çözümler, liyakatsizlik ve bir kısmı ihmaller nedeniyle binlerce kişinin yaşamını yitirdiği depremlerin ardından 14 Mayıs seçimlerinde Cumhur İttifakı adayı Erdoğan’a desteğin azalacağını beklemiştir. Tüm bu beklentilere rağmen, 14 Mayıs seçimlerinde, hem iktidar hem de muhalefet kanadında oy kaybeden partiler bulunmakla birlikte, Cumhur İttifakı gerek cumhurbaşkanlığı gerek milletvekili seçimlerinde çoğunluğu sağlarken, muhalefet kendisinden beklenen başarıyı elde edememiştir. Seçimlerde, Cumhur İttifakı’nın başarısında ve Millet İttifakı’nın arzu edilen başarıyı yakalayamamasında madun siyaseti, siyasal, sosyal ve toplumsal etkiler, Türkiye’nin güvenlik endişelerinin rolü, ittifak-ıç i ve ittifak-dış ı farklı dinamiklerin etkileri olabileceği değerlendirilmekte birlikte, tüm bu farklı dinamiklerin toplumun ontolojik kaygılarının krize çevrilmesinde ve sonrasında aktörlerin etkin çözüm



sağlayıcısı olarak kendini konumlandırmasında önemli yapısal ve tarihsel faktörlere dayandırılarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Esmer'in de ifade ettiği gibi “siyaset; ekonominin, enflasyonun ötesinde, semboller ve algılar üzerinedir.” Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ve Cumhuriyet İttifakı'nın seçim tarihi olarak 14 Mayısı belirlemesi, sembolik olarak bu tarihin bir önemi olmasındandır. Seçim öncesi söylemlerinde 14 Mayıs 1950 seçimlerini referans gösteren Erdoğan: “rahmetli Menderes, 14 Mayıs 1950'de, ‘yeter söz milletindir’ diyerek milletin gönlüne girmiş ve sandıktan ezici bir zaferle çıkmıştır... milletimiz 73 yıl sonra bir kez daha, aynı gün ‘yeter’ diyecektir”⁶² diyerek, bu seçimlerin yaklaşık 22 yıllık iktidarına rağmen, Türkiye için yeniden bir dönüm noktası ve yol ayrımı olduğu algısını toplumda oluşturmaya çalışmıştır. Bununla birlikte, “mazinin yüce değerlerini âtinin aydınlık ufuklarına nakşetmiş... Siyasete, kaybettiği itibarını yeniden kazandırmış, milletin bağrından çıkıp yine ve her zaman milletinden güç almış...” ifadeleri ile uzun tarihsel bir geçmişi olan elit-gerçek halk ikililiğini gün yüzüne çıkararak; mağdur olmuş bir halk tasavvuru ile halka varoluşsal bir önem atfetmiştir.

Buna karşı Millet İttifakı'nın “güçlendirilmiş parlamenter sistem”, “demokratikleşme ve çok kültürlülük” söylemlerine rağmen ittifak liderlerinin kendi aralarındaki anlaşmazlıkları ve zaman zaman gündem olan söylemleri⁶³, toplumda muhalefete duyulan inancın zedelenmesine neden olmuştur. Mesaisinin büyük çoğunluğunu yeni anayasa ve güçlendirilmiş parlamenter sistem tartışmalarına ayıran muhalefetin; cumhurbaşkanı adayını geç açıklaması, belirlenen adayın kararsız seçmenin oylarını belirleyecek ve muhalefette güven oluşturacak güçte bir lideri temsil etmemesi ve muhalefetin toplumun endişelerini giderecek somut adımlarda bulunarak toplumun kaygılarını iyi yönetememesi⁶⁴ iktidarın, muhalefetin cumhurbaşkanı adayı Kılıçdaroğlu'nun seçilmesi durumunda ülkenin bekasını tehlikeye düşereceği⁶⁵ endişesini topluma başarı ile yerleştirmesine katkı sağlamıştır.

Ayrıca Millet İttifakı'nın seçim gündemini ve söylemlerini; ekonomi, iyi yönetim, ehliyetli kadro, siyasi geleneklerin birliği, depremin hasarlarının giderilmesi, yargıdaki eksiklikler gibi öncelikli meselelere harcayarak ve topluma “umut ve değişim” aşılayarak belirlemek yerine, mevcut durumu ve meydana gelebilecek daha kötü senaryoları resmetmesi,

⁶²Günce Akpamuk, “14 Mayıs 1950'de ne olmuştu, AKP neden bu tarihi referans alıyor?”, BBC, 11 Nisan 2023.

⁶³“6'lı Masada Yetki Karmaşası”, TRT Haber, 12 Ocak 2023; “6'lı masa millet iradesini kararlarına yansıtma kabiliyetini kaybetmiştir”, TRT Haber, 3 Mart 2023.

⁶⁴ Mert Hüseyin Akgün, Millet İttifakı Umduğunu Neden Bulamıyor?, www.setav.org, 4 Mayıs 2023.

⁶⁵ “Bizim Milletimiz Bunların Peşinden Gitmez”, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 5 Mayıs 2023.



helalleşme söylemi ve çözüm vaatlerinde zayıf kalması, toplumun “değişim umudu” beklentisini “istikrarsızlık” endişesine bırakmasına neden olmuştur.

Özellikle 28 Şubat sürecinde ağır travmalar yaşamış muhafazakâr seçmene dair Kılıçdaroğlu'nun “helalleşme” söylemi; Kemalist çizgideki seçmenler, partiler ve gruplarca desteklenmediği için samimi görülmemiştir. Helalleşme söylemi ile Kılıçdaroğlu bir taraftan mağdur olmuş bir seçmen kitlesinin travmalarını kuvvetli bir şekilde uyandırmış, diğer taraftan helalleşeceği kitlenin beklentilerini karşılayacak söylemler inşa edememiştir. Bu durum hem helalleşmeyi hedeflediği kitlede “yanılsama” ve “sahicilik” arasında bir seçim yapma zorunluluğu doğurmuş, hem de kendi seçmeninin kendi değer ve inanış dayanaklarını ilk sıraya koyarak tepki vermesine neden olmuştur. Bu durum bir şekilde, iktidar seçmeni ile muhalefet seçmeninin karşı karşıya gelmesine, kimliklerini ön plana çıkarmasına ve “biz-öteki” ayrımının keskinleşmesine zemin hazırlamıştır.⁶⁶ Bununla birlikte, kararsız seçimde Millet İttifakı'nın değişimin adresi olmadığı algısı güçlenmiştir. Çoğunlukla Atatürkçü, seküler, solcu ve sosyalist seçmenin oylarına hitap eden CHP'nin, daha heterojen bir seçmen kitlesine hitap etmeye çalışması neticesinde yürüttüğü eylemler, kendi seçmen tabanı üzerindeki güvenin dahi azalmasına neden olmuştur.⁶⁷

Bununla birlikte, Kılıçdaroğlu'nun “helalleşme” söyleminin⁶⁸ halkta güven oluşturmaması yeniden iktidara destek kazandırmıştır. İktidara geldiği 2002 yılından günümüze kadar “muhafazakâr ve dindar halkın” “sekülerler” tarafından ötekileştirildiği ve mağdur edildiği söylemleri ile imam hatip ve başörtüsü tartışmaları üzerinden yeniden aktive edilen demokratik hak temelli mağduriyetler⁶⁹, Erdoğan'ın iktidarı kaybetmesi durumunda toplumun dindar kesiminin elde ettiği hakları yeniden kaybedeceği endişesine dair kaygıları körüklemiştir. Bu durumda muhafazakâr ve dindar seçmen Erdoğan'ı haklarının ve hürriyetlerinin garantörü olarak konumlandırmıştır.

Muhalefeti temsil eden Millet İttifakı'nın içinde yer alan ve muhafazakâr blok olarak ifade edilebilecek Gelecek, Deva ve Saadet Partileri'nin de AK Parti'ye dair seçmenin memnuniyetsizliklerine karşı güçlü ve tutarlı bir adres oluşturamaması ve Erdoğan'ın

⁶⁶Onur Erkan, “Kimlerle Helalleşilmez: Kılıçdaroğlu'nun Helalleşme Çağrısına Sosyal Medyada Konulan Kriterler”, Serbestiyet, 15 Kasım 2021.

⁶⁷Mehmet Ali Güller, “Kılıçdaroğlu'nun Helalleşme Açılımı”, Cumhuriyet, 18 Kasım 2021.

⁶⁸Cumhuriyet Halk Partisi, “CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Helalleşme Buluşmasına Katıldı”, 14 Ağustos 2022.

⁶⁹Bahar Rumelili ve Güneş Uzunoğlu, “Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm”, Eleştirel Güvenlik ve Türkiye içinde, Editör: Berk Esen ve Başar Baysal, 1. bs, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2022.



uzaklaşmaya meyyal muhalif seçmenleri durdurmak yerine muhalif seçmeni ittifakta tutacak yolları doğru analiz ederek “birlik ve beraberlik” vurgusu yapması, kararsız seçmenin desteğini Cumhuriyet İttifakı’na yönlendirmiştir. Erdoğan, İslami ve Osmanlı geçmişine ait referansları liberal ve çoğulcu bir toplum imgesi üretmek üzere kullanarak⁷⁰ ve bu motifleri özellikle muhafazakâr-demokrat çerçeveye koyduğu parti kimliğine yerleştirerek halka sunmuştur.

Cumhuriyet İttifakı’nın kararsız seçmenin desteğini kazanmasının ve Millet İttifakı’nın bu desteği kaybetmesinin diğer önemli bir nedeni, muhalif kesimde seçim süresi boyunca “iktidar kaybediyor” söylemlerinin⁷¹ verdiği özgüvenle⁷² FETÖ ve PKK destekçilerinin sosyal medyada yaptıkları paylaşımlar ve yürüttüğü kampanyalar sonucunda toplumun teröre karşı duyarlılığının ve hassasiyetlerinin tırmanmış olmasıdır. Bu süreçte Millet İttifakının pasifize olmasına karşı; toplumun güven duygusunu arttırmak, istikrar ihtiyacını gidermek, terör ve kaos karşıtlığını arttırmak, devletin kimliğini vurgulayarak beka endişesini gidermek amacıyla Cumhuriyet İttifakı’nın ortaya koyduğu etkin söylemler⁷³, seçimin büyük ölçüde belirleyicisi olmuştur. Erdoğan, bütün siyasi rakiplerini “ortak bir düşman bloğunun parçası” olarak sunmuş, seçmenleri ise ülkede meydana gelen ve gelebilecek bütün olumsuzların sorumlusu olarak tanımladığı muhalefete karşı, seferberliğe davet etmiştir.⁷⁴

Erdoğan, “beke endişesi” ve “istikar” söylemleri ile bir taraftan kendi seçmenine bir taraftan kararsız seçmenin oylarına hitap ederken, bir taraftan “değişim” isteyen genç seçmenin duygularına hitap edecek adımlara yönelmiştir. “Yerlilik ve millilik” söylemleri ve attığı somut adımlar neticesinde seçmenleri ülkenin kronikleşmiş işsizlik ve enflasyon gündeminden uzaklaştırmayı başarmıştır. Öğrenim kredisi burslarının artırılması, kredi faizlerinin silinmesi, şehir hastaneleri projeleri ile salgın döneminde sürdürülen hizmetler, uzay projeleri, İHA’lar (İnsansız Hava Aracı), SİHA’lar (Silahlı İnsansız Hava Aracı) ve teknoloji festivalleri (Teknofest), Türk Deniz Kuvvetleri’ne ait gemilerin (TCG) tanıtılması, yerli doğalgaz üretimi, deprem konutlarının en geç bir yıl içinde teslimine başlanacağı gibi somut adımlar ile genç ve kararsız seçmenlerin seçim tercihlerinin yönlendirilmesinde etkili olmuştur. Bu durum aynı

⁷⁰ Onur Özger, “AKP Siyasetinde Popülist Bir İnşa Pratiği Olarak Milli İrade Söylemi”, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, (2021), 8(1): s.344.

⁷¹ Deniz Zeyrek, Erdoğan Neden Kaybedecek?, Sözcü, 1 Mayıs 2023; Mehmet Tezkan, CHP İlçe Başkanlığı, 2 Haziran 2022.

⁷²“Kemal Kılıçdaroğlu Fetö’ye Desteğini Sürdürüyor!”, Sabah, 22 Temmuz 2022; “Kılıçdaroğlu: Pkk Demediğimiz İçin Suçlanıyoruz”, Trt Haber, 6 Mayıs 2023.

⁷³Erdoğan’dan ‘Seçim’ Açıklaması: Artık Kaybedecek Çok Şeyimiz Var, Yeniçağ, 06 Temmuz 2022.

⁷⁴T.C. Cumhurbaşkanlığı, “2023 Seçimleri, Ülkemizin Ve Milletimizin Kaderi Bakımından Gerçek Anlamda Bir Yol Ayrımını İfade Edecektir”, 17 Mart 2022.



zamanda, Cumhur İttifakının “istikrar içinde değişim” vurgusunu ön plana çıkarmasına katkı sağlamıştır.

Cumhur İttifakı ve lideri Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın yürüttüğü siyasetin temel bileşenlerinin; ana akım siyaset, istikrar, kurulu düzen, elit karşıtlığı, yoğun bir beka ve milli irade, din ve değerler vurgusu üzerine kurulu olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan bu yana süregelen darbe girişimleri, terör ve siyasal krizlerin yarattığı belirsizlik ve güvensizlikler ile toplumsal travmaları bir taraftan “tek vatan, tek millet, tek bayrak” gibi duygusal ifadeler üzerinden ve “biz” vurgusu ile teskin etmeye çalışırken; diğer taraftan devletin bekasına karşı birçok farklı dış ve iç tehdidin varlığından bahsederek “ötekiler”in varlığına dikkat çekmiş ve toplumun ontolojik kaygılarını beslemiştir.

Seçimlerden önce Türk-İslam kimliği temelli söylemleri ile biz-öteki vurgusunu körüklemiş olmakla birlikte, seçimlerin sonuna doğru birlik ve beraberlik vurgusu ile oluşabilecek tüm siyasal, toplumsal ve ekonomik krizlerin sadece kendi iktidarları ile çözülebileceğine dair söylemlerde bulunmuştur. İktidar ve lideri Erdoğan seçim öncesi söylemleri⁷⁵ ile kendi iktidarlarını, toplumdaki güvensizlikleri sonlandıracak tek çare ve yegâne ontolojik güvenlik sağlayıcısı olarak sunmuştur.

Bu bağlamda, Türkiye’de bir ontolojik güvenlik sağlayıcısı olarak, biz ve öteki vurgusunun kuvvetli olduğu, dini ve milli değerlere vurgu yapan, özcü anlayışa dayanan, tarihsel hikâyeleri güçlü bir dille ortaya koyan, siyasette istikrar vurgusu yaparak güvenlik sağlamayı hedefleyen sağ popülist söylemin; eşitlikçi fikirlere dayalı, çok kültürlülük yanlısı, gelir dağılımında adaletsizlik vurgusu ile toplumda güven inşa etmeye çalışan sol popülist söyleme galip geldiği söylenebilecektir.

Bununla birlikte, Türkiye’de bu sonucun ortaya çıkmasının nedeni seçim süreçlerinde halkın ikna edilmesinin kolaylığı ya da tek başına duygusal seçmen davranışı değildir. İnşa edilen söylem ve anlatıların toplumun ve hedef kitlenin sosyolojik ve tarihsel olarak geçmişte yaşadıkları güvensizliklere ve travmalara birebir seslenen bir anlam taşıması ve bunun başarı ile kullanılmasından ötürüdür. Türkiye’de sağ popülist söylemin milli ve manevi kavramları kullanarak siyasal davranışları yönlendirme gücü, inşa edilen güvensizliklerin tahayyüllere değil, geçmişte yaşanmış ve tekrarı mümkün olabileceği düşünülen tutarlı ve bütünleşik hikâyeler üzerinden aktarılmış olmasına bağlıdır.

⁷⁵ AK Parti 2023 Seçim Beyannamesi.



Bu sebeple Türkiye’de seçmenlerin, seçim süreçlerinde birçok farklı dinamiğe ve olumsuz koşullara rağmen bu dinamikleri kafasında başat bir duyguya dönüştürerek kararlarını belirledikleri değerlendirilmektedir. Bu duyguyu ortaya çıkaran nedenlerin maddi unsurlardan daha çok seçmenin ontolojik kaygılarına temas eden unsurlara dayandığı ifade edilebilecektir. Türkiye’de seçimde oluşan ontolojik güven(siz)liğin ve bu güvensizliğin üzerine inşa edildiği “kaygı” duygusunun temelini ise, Batı’nın Türkiye’yi bölmeyi ve istikrarsızlaştırmayı ahdedtiği “Sevr sendromu” ile birleştiği değerlendirilmektedir. Belirsizlik dönemlerinde ise, toplumun kaygılarına karşı umut vadeden her söylemin “Kurtuluş Savaşı”na dayandırılarak, Türk toplumunun bir yas toplumu değil, zafer toplumu olduğu algısı üzerinden güçlü bir lider arayışı ile birleştirildiği ifade edilebilecektir. Emperyalizmin yeni sureti olarak ifade edilebilecek küreselleşmeyle birlikte ise, dış güçler ile irtibat ve işbirliği halinde bulunan farklı odakların ulus-devleti erozyona uğratacağı temel endişelerinin bu düşünceleri kuvvetlendirdiği anlaşılmaktadır.

5. Sonuç

Nasıl ki bireylerin genetik yapısı, çevresi, içerisinde bulunduğu ortam ve yaşanmışlıkları, hastalıkların teşhis edilmesinde geriye dönük olarak incelenmesi gereken önemde ise, toplumların davranışları incelendiğinde de davranışları üzerinde etkili olan/olabilecek travmatik olaylar ve duygular üzerinde durmak, toplumların siyasi davranışlarını analiz etmek adına önemli görülmüş ve dikkate alınmıştır. Ontolojik güven(siz)liği tanımlayan duyguların bireylerin siyasal davranışları üzerindeki rolünü anlamaya yönelik bu bilimsel arayış son dönemde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde de kendine önemli bir yer edinmiştir.

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde gelişme gösteren kavram, güvenlik çalışmalarının politik davranışları açıklamada yetersiz kaldığı konulara alternatif bir bakış açısı sağlayarak, kimliği güvenlik analizine dâhil etmektedir. Bunu, aktörlerin “fiziksel” veya “maddi” güvensizlikleri söz konusu olduğunda dahi kimliklerine uyumlu davranışlar gösterebilecekleri temel vurgusu ile ortaya koymaktadır.

Bu kuramsal zeminde yürütülen çalışmada, Türkiye’de seçmen davranışlarının şekillenmesinde ve Türk siyasetini anlamada ontolojik güven(siz)liğin etkili bir faktör olduğu değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, Türk siyasal hayatında ulus devletin oluşumu sürecinden itibaren süregelen beka endişesinin, darbelerin, 1980 sonrasında oluşan toplumsal travmaların,



sorunlar ve açmazlar ile uyumlu gelişen ontolojik kaygıların, Türkiye’de seçmenin davranışlarını mevcut iktidarın korunması noktasında nasıl yönlendirdiği analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu argüman ile çalışmada ontolojik güven(siz)lik, 14 Mayıs 2023 seçimlerini Cumhur İttifakı’nın kazanmasının tek başına temel nedeni olarak görülmemekte; siyasetin inşasında ve seçmen davranışlarının yönlendirilmesinde güçlü bir faktör olduğu kabul etmektedir. Bununla birlikte, Türkiye’de toplumun çoğunluğunun siyasi davranışlarının ontolojik kaygılardan önemli ölçüde etkilendiği, bu ontolojik temelin inşasında “kaygı, korku ve umut” duygularının önemli bir yerinin olduğu, ontolojik güven(siz)liğin inşasında ve krizlerin güvene dönüştürülmesinde bu duyguların başat duygular olduğu değerlendirilmektedir.

Türkiye’de ontolojik güven(siz)liğin inşa sürecinin dini ve milli söylemler üzerine oturtulduğu gibi dış düşmanlar ve dış tehditler üzerinden yüceltilmiş bir geçmiş ile de ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, kimliklerin birbirine dair tehdit algılamalarının, tecrübe edilen ve yeniden üretilen anlatılara dayandığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple Türkiye’de seçmenlerin yoğun kaygı ve belirsizlik dönemlerinde, ontolojik güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için öz kimliklerinin güvenliklerini sağlayabileceklerine inandıkları herhangi bir kolektif kimlik çatısı altına sığınma eğiliminde oldukları değerlendirilmektedir.

Özellikle istikrarsızlığın yoğun güvensizliğe yol açtığı dönemlerde kitlesel travmaya maruz kalan bazı kesimlerde, ontolojik güven(siz)liklerine karşı politik davranışlarını şekillendirmede kimliklerin daha etkili bir değişken olduğu değerlendirilmektedir. Böyle dönemlerde bireylerin değişime daha az açık, belirsizliklere karşı ise daha az toleranslı davrandığı; bu sebeple seçmenlerin 14 Mayıs seçimlerinde Cumhur İttifakına, kendilerini olumlayan siyasi aktöre karşı güvenini ve desteğini sürdürme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte, 14 Mayıs 2023 seçimlerinde sağ popülist söylemin sol popülist söyleme oranla bireylere yeniden güven duygusunun aktarılması noktasında; varoluşsal kaygılara, kayıplara ve umutsuzluklara karşı güvenli, istikrarlı ve sağlam bir zemin sağladığı ve çözümlere ilişkin daha net bir tablo sunduğu için daha başarılı olduğu değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeler bağlamında, 14 Mayıs seçimlerinde seçmen davranışlarına; toplumun ontolojik kaygılarını doğru analiz ederek ve bu kaygıları teskin edecek eylem ve söylemlerde bulunarak, halkta “güven, güvenlik ve istikrar” duygularını beslemeyi başaran iktidarın, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ve Cumhur İttifakı’nın yön verdiği sonucuna varılmıştır.



Extended Summary

The concept of ontological security, first used by Scottish psychiatrist Laing in his book “The Divided Self: An Existential Study in Sanity and Madness” and further elaborated by the British sociologist Anthony Giddens in his book “The Constitution of Society,” is expressed at the individual level based on the fundamental idea that “social actors need a sense of a core identity (narrative) to sustain their continuity.” This core identity is built upon a state of security where individuals desire stability and continuity in “who they are, where they come from, and where they will be in the future.” Therefore, ontological security is built upon the security of individuals' autonomous and unified identities, which have an inner existence. This alternative perspective contributes significantly to various disciplines and security studies by defining the security of individuals not only as “survival” but also as “a degree of freedom and scope for making choices among the threats that determine life.” The concept, which has also gained importance in the field of Political Science and International Relations, attempts to demonstrate the significant effects of the core identities and the socio-psychological dynamics underlying these identities on the shaping of the political behaviors of states and societies, just like individuals. In this way, the concept provides an alternative perspective to security studies, including identity in security analysis, by highlighting that actors can exhibit behavior consistent with their identities even when “physical” or “material” insecurities are at stake. The influential studies on ontological security in the literature suggest that during periods of intense anxiety and uncertainty, individuals tend to seek refuge under any collective identity framework that they believe can provide security for their core identities. It is emphasized that in societies exposed to mass trauma, instability leads to intense insecurity, and in such situations, identities become a more effective variable in shaping individuals' political behavior against insecurities. During such periods, individuals tend to be less open to change and less tolerant of uncertainties.

The purpose of this study is to demonstrate the significant role of ontological security (in)stability in shaping voter behavior in Türkiye and understanding Turkish politics. In this context, the study argues that ontological security (in)stability can be both a positive and negative force in shaping political behavior in Türkiye. Therefore, the study aims to first introduce the main arguments and emotions of ontological security. Subsequently, it will analyze how the relationship between ontological security and identity shapes the attitudes and behaviors of voters in Türkiye. The theoretical section of the research, based on secondary data,



will be built upon a theoretical framework derived from the definitions in the national and international literature concerning ontological security. The fundamental argument that ontological security (in)stability is an influential factor in shaping the political behavior of Turkish voters will be analyzed through the lens of how the ongoing concerns of national survival since the formation of the nation-state, coupled with the ontological anxieties that have evolved in harmony with social traumas, problems, and dilemmas following the military coups, have directed the behavior of Turkish voters towards the preservation of the current regime. In line with these ontological anxieties, the study seeks to answer how the “pragmatic” politics pursued by the ruling party during the elections on May 14, 2023, triumphed over the “passive” politics pursued by the opposition, and how it increased the pursuit of national stability provided by a strong leader in the society. Qualitative research methods are employed in the study, while an inductive research approach is adopted with logical reasoning.

Kaynakça

- 6'lı Masada Yetki Karmaşası”, TRT Haber, 12 Ocak 2023; “6'lı masa millet iradesini kararlarına yansıtma kabiliyetini kaybetmiştir”, TRT Haber, 3 Mart 2023.
- AK Parti 2023 Seçim Beyannameesi, <https://www.akparti.org.tr/media/dwyd05pu/tu-rkiye-yu-zy%C4%B1%C4%B1-ic-in-dog-ru-ad%C4%B1mlar-2023-sec-im.pdf>, (21.10.2023).
- Ayşe Zarakol, “States and Ontological Security: A Historical Rethinking”, *Cooperation and Conflict*, (2016), 52(1), s.51.
- Ayşe Zarakol, *Yenilgiden Sonra: Doğu Batı ile Yaşamayı Nasıl Öğrendi?*, Çeviri: B.Cezar, (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2012).
- Bahar Rumelili ve Güneş Uzunoğlu, “Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm”, *Eleştirel Güvenlik ve Türkiye içinde*, ed. Berk Esen ve Başar Baysal, 1. bs (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2022), s. 197.
- Bahar Rumelili ve Güneş Uzunoğlu, “Ontolojik Güven(siz)lik ve Popülizm”, *Eleştirel Güvenlik ve Türkiye içinde*, Editör: Berk Esen ve Başar Baysal, 1. bs, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2022.
- Bahar Rumelili, Umut Can Adısönmez, “Uluslararası İlişkilerde Kimlik-Güvenlik İlişkisine Dair Yeni bir Paradigma: Ontolojik Güvenlik Teorisi”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, (2020).
- Benjamin Moffitt, *The Global Rise Of Populism: Performance, Political Style, And Representation* (California: Stanford University Press, 2016).
- Beril Dedeoğlu, *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, (İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları, 2020), s.392.
- Brent J Steele, *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State*, (Londra, Routledge, 2008).
- Brent J. Steele ve Alexandra Homolar, *Ontological insecurities and the politics of contemporary populism*. *Cambridge Review of International Affairs*, (2019) s.1–8.



- Brent J. Steele, *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State*, (Londra, Routledge, 2008).
- Cas Mudde, "The Populist Zeitgeist." *Government And Opposition*, (2004), 39:4, s.543.
- Catarina Kinnvall, "Feeling ontologically (in)secure: States, traumas and the governing of gendered space", *Cooperation and Conflict*, 52(1), (2016): 90–108.
- Catarina Kinnvall, "Feeling ontologically (in)secure: States, traumas and the governing of gendered space", *Cooperation and Conflict*, 52(1), (2016): 90–108.
- Catarina Kinnvall, "Globalization and religious nationalism: Self, identity, and the search for ontological security." *Political Psychology*, (2004), 25:5, 741–767.
- Cengiz Erişen, *Political Behavior and the Emotional Citizen Participation and Reaction in Turkey*, *Palgrave Studies in Political Psychology*. (Palgrave Macmillan, London, 2018), 77-118.
- Cengiz Erişen, "Emotions as a Determinant in Turkish Political Behavior", *Turkish Studies*, 14(1), (2013), s.2.
- Cumhuriyet Halk Partisi, "CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Helalleşme Buluşmasına Katıldı", 14 Ağustos 2022.
- Deniz Zeyrek, Erdoğan Neden Kaybedecek?, *Sözcü*, 1 Mayıs 2023; Mehmet Tezkan, CHP İlçe Başkanlığı, 2 Haziran 2022.
- Duygu Öztürk, "Türkiye'de Sivil-Asker İlişkileri", *Eleştirel Güvenlik ve Türkiye içinde*, Editör: Berk Esen ve Başar Baysal, 1. bs (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2022), s.235.
- Emanuel Adler, "Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics" *European Journal of International Relations*, (1997), 3(3), 319-359.
- Erdoğan, Mustafa, "Hikmet-i Hükümetten Hukuk Devletine Yol Var Mı?", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, (2000), s.10
- Erdoğan'dan 'Seçim' Açıklaması: Artık Kaybedecek Çok Şeyimiz Var, *Yeniçağ*, 06 Temmuz 2022.
- Filip Ejdus, *Crisis, and Ontological Insecurity: Serbia's Anxiety over Kosovo's Secession*, (Cham: Palgrave Macmillian, 2020), 65-95.
- Dmitry Chernobrov, "Ontological Security and Public (Mis)Recognition of International Crises: Uncertainty, Political Imagining, and the Self.
- Giddens Anthony, *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, (California: Stanford University Press, 1991).
- Günce Akpamuk, "14 Mayıs 1950'de ne olmuştu, AKP neden bu tarihi referans alıyor?", *BBC*, 11 Nisan 2023.
- Jeffrey Stevenson Murer, *Challenging Expectations: A Comparative Study of the Communist Successor Parties of Hungary, Bulgaria and Romania*. In Ishiyama, J. (Ed.). *Communist Successor Parties in Post-Communist Politics*, (Nova Science Publishers, 1999).
- Jennifer Mitzen ve Kyle Larson, *Ontological Security and Foreign Policy*, (2017).
- Jennifer Mitzen, "Anchoring Europe's Civilizing Identity: Habits, Capabilities, and Ontological Security", *Journal of European Public Policy* 13(2): 270–285.
- Jim Marlow, "Governmentality, Ontological Security And Ideational Stability: Preliminary Observations On The Manner, Ritual And Logic Of A Particular Art Of Government", *Journal of Political Ideologies*, 7(2), (2002): 241–259.



- Kemal Kılıçdaroğlu Fetö'ye Desteğini Sürdürüyor!, Sabah, 22 Temmuz 2022; Kılıçdaroğlu: Pkk Demediğimiz İçin Suçlanıyoruz, Trt Haber, 6 Mayıs 2023.
- Mehmet Ali Güller, “Kılıçdaroğlu'nun Helalleşme Açılımı”, Cumhuriyet, 18 Kasım 2021.
- Mehmet Ö. Alkan, “Cumhuriyet'in Siyasal Dönemeçleri”, Cumhuriyet Asırlık Bir Muhasebe içinde, ed. Mehmet Ö. Alkan, 1. bs (İstanbul: İletişim Yayınları, 2023).
- Mert Hüseyin Akgün, Millet İttifakı Umduğunu Neden Bulamıyor?, www.setav.org, 4 Mayıs 2023.
- Metin Heper, Türkiye'nin Siyasal Hayatı, (İstanbul: Doğan Kitap, 2011), s.196.
- Jennifer Mitzen, “Anchoring Europe's Civilizing Identity: Habits, Capabilities, and Ontological Security”, Journal of European Public Policy, 2006, 13(2): 270–285.
- Nuray Mert, Merkez Sağın Kısa Tarihi, (İstanbul: Selis Kitaplar, 2007) s.57.
- Onur Erkan, “Kimlerle Helalleşilmez: Kılıçdaroğlu'nun Helalleşme Çağrısına Sosyal Medyada Konulan Kriterler”, Serbestiyet, 15 Kasım 2021.
- Onur Özger, “AKP Siyasetinde Popülist Bir İnşa Pratiği Olarak Milli İrade Söylemi”, Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi, (2021), 8(1): s.344.
- Ronald David Laing, The Divided Self. An Existential Study in Sanity and Madness, (London: Penguin Books, 1960).
- Soren Aabye Kierkegaard, The Concept of Anxiety: A Simple Psychologically Oriented Deliberation in View of the Dogmatic Problem of Hereditary Sin (Liverlight: New York, 2014).
- Stuart Hall, David Held, Anthony G. McGrew. Modernity and Its Futures / Edited by Stuart Hall, David Held and Tony McGrew. (Cambridge: Polity Press in association with the Open University, 1992), s. 227.
- Şerif Mardin, Türkiye, İslam ve Sekülerizm, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2018), s.196.
- Tanıl Bora, “Yüz Yılda İdeolojik Akışlar”, Cumhuriyet Asırlık Bir Muhasebe içinde, ed. Mehmet Ö. Alkan, 1. bs (İstanbul: İletişim Yayınları, 2023).
- Tanıl Bora, Milliyetçiliğin Kara Baharı, 2. bs, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2021).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı, “2023 Seçimleri, Ülkemizin Ve Milletimizin Kaderi Bakımından Gerçek Anlamda Bir Yol Ayrımını İfade Edecektir”, 17 Mart 2022.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, “Bizim Milletimiz Bunların Peşinden Gitmez”, 5 Mayıs 2023.
- Van der Veer, P. (1994). Religious nationalism: Hindus and Muslims in India. University of California Press, Year: 1994, s. 11.
- Vamık D. Volkan, 1932- Osmanlı'nın Yasından Atatürk'ün Türkiye'sine: Onarıcı Liderlik Ve Politik Psikoloji: "Söyleşi" / Vamık Volkan, Nuriye Atabey, (2010), s.35.
- Zeynep Gülsah Çapan ve Ayşe Zarakol, “Turkey's Ambivalent Self: Ontological Insecurity İn 'Kemalism' Versus 'Erdoğanism'”, Cambridge Review of International Affairs, (2019), 1(20), s.4.